

SYYTTÄJIEN ASIAESITTELY RIKOSASIASSA

R 17/8790, R 18/3853, R 18/6981 ja 18/7136

- Asiaesittelyn lyhyt versio
 - Rikosasian faktat ja mahdollisten motiivien tiivistelmä
 - Keskeiset teemat (esimiehen direktio-oikeus ja puuttumisvelvollisuus)
 - Prosessin kohteet (kirjaaminen/valvonta, rekisteröinti/varsinainen tietolähde)
 - Säännösten ja määräysten suojeluobjektit (henki, laillisuuden valvonta, korruptio)
 - Rikoksen ei-vähäisyys (ks. suojeluobjektit)

- Rikosprosessiin johtaneet syyt
 - KRP:n huumausainerikostutkintayhteistyö HPL:n kanssa (Duo)
 - Median kirjoitukset tietolähdetoiminnasta (HS 11/2013)
 - Sisäasiainministeri Räsäsen tutkintapyyntö ja tiedotustilaisuus (video noin 30 min.)
 - Jutun selvittämistäntressi (oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen)
- Oikeudenkäynnissä ratkaistavat oikeuskysymykset (legaliteettiperiaate virkarikosoikeudessa, tietolähteen suostumuksen merkitys, säännösten ja määräysten tarkkarajaisuus)
- Rikosvastuu vastaajittain / tahallisuuden todennäköiset perusteet (laaja)
- Yhteenveto

Rikosasian faktat pähkinäkuoressa (1)

- Helsingin poliisilaitos (HPL) on rekisteröinyt tietolähteitään 2002-2008 (RIIDATONTA)
- HPL ei ole rekisteröinyt tietolähteitään ainakaan vuosina 2009-2013 (RIIDATONTA)
- 2008 aikana tai 2009 alkupuolella jo rekisteröidyt tietolähteet on poistettu rekisteristä (RIIDATONTA)
 - Tietolähderekisteritietoja/-lomakkeita on takavarikoitu 2013 Jari Aarnion autotallista toisen rikostutkinnan yhteydessä
 - HPL on aloittanut uudelleen rekisteröimään tietolähteitään 2014 puolivälissä
- Tietolähteiltä on saatu tietoa 2009 ja sen jälkeen ja merkittäviä rikoksia on saatu selvitettyä (RIIDATONTA)
- HPL:n on virallisesti perustellut tietolähteiden rekisteröimättömyyttä sillä, että (RIIDATONTA)
 - 1) Tietolähteet eivät ole antaneet suostumustansa rekisteröintiin
 - 2) HPL:n tietolähteet ovat olleet satunnaisia tiedottajia, joita ei lain, asetuksen tai määräysten mukaan tarvitse rekisteröidä (ei vakiintuneita ainutkertaisia tietolähdesuhteita)
- 2009-2013 Länsi- ja Itä-Uudenmaanpoliisilaitos sekä keskusrikospoliisioivat ja Supo ovat rekisteröineet tietolähteitään (RIIDATONTA) (Helsingin rajojen ulkopuolella on syntynyt vakiintuneita ei-ainutkertaisia tiedottajasuhteita)
- HPL:n menettely on ollut tarkoituksellisen tahallista ja poliisin ylijohdon hiljaisesti hyväksymä (RIITAISTA)
 - Poliisin ylijohdolle on useissa yhteyksissä kerrottu, että HPL ei kirjaa / rekisteröi tietolähteitään

Rikosasian faktat pähkinäkuoressa (2)

Mahdollisuus kirjata tietolähteitä poliisin henkilörekisteriin on kirjattu **poliisilain 36 a §:ään** (15.7.2005/525)

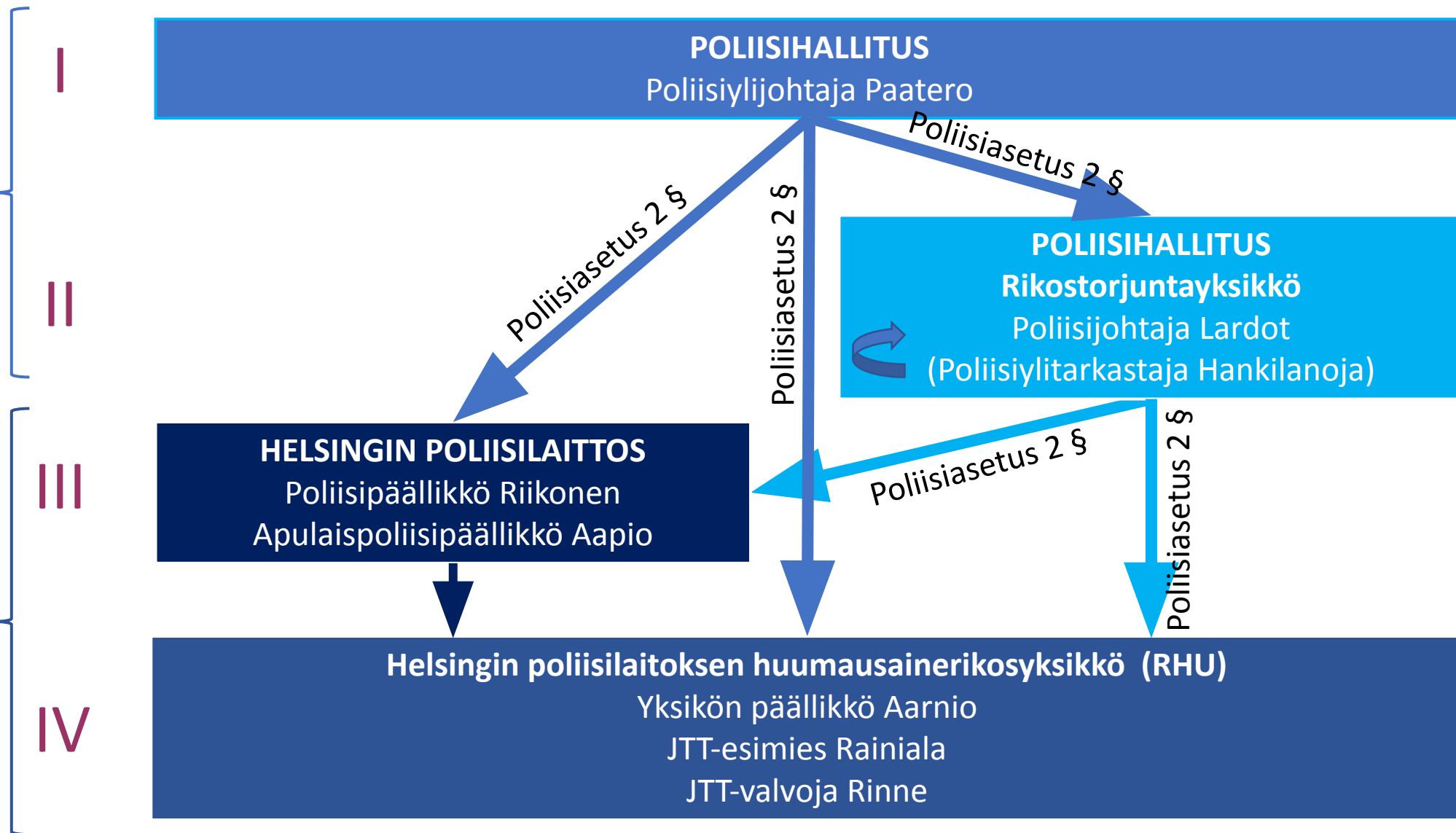
- lain esityöt (lainsäätäjän tarkoitus) rajaavat mahdollisuutta jättää tietolähde rekisteröimättä

Sisäasiainministeriön asetus 1.4.2008 178/2008 12 § **velvoittaa rekisteröimään** tietolähteet

Hallituksen esityksen 266/2004 mukaan lain tarkoitus on saada yleisimmin käytetyt tietolähteet rekisteröityä

- **HPL on 30.10.2012 poliisihallituksen (POHA) suorittamassa laillisuusvalvontatarkastuksessa kertonut, että se ei rekisteröi tietolähteitään**, koska tietolähteet eivät anna suostumustaan.
 - POHA (Paatero, Lardot) ei ole kehottanut HPL:ää korjaamaan menettelyään tietolähteiden rekisteröinnissä **(RIIDATONTA)**
 - HPL:n päällikkö poliisikomentaja Riikonen tai apulaispäällikkö Aapio eivät ole kehottaneet Aarniota korjaamaan menettelyään tietolähteiden rekisteröinnissä **(RIIDATONTA)**
 - Poliisihallituksen laillisuusvalvonta ole esittänyt poliisiylijohtajalle lainvastaisen menettelyn korjaamista, mutta on saattanut asian suullisesti Lardotin tietoon.
- Tietolähdetoiminta **on ollut järjestetty** Riikosen antamalla pysyväisohjeella (S.65) **SM asetuksen 174/2008** mukaisesti ja JTT-toiminnan vastuuhenkilöt Aarnio, Rainiala ja Rinne oli nimetty syytteiden tarkoittamalla tekoajalla **(OSITTAIN RIITAISTA)**
- Tietolähdetoimintaa **ei ole toteutettu** säädösten ja määräysten tarkoittamalla tavalla 2009 jälkeen **(RIITAISTA)**

Esimiesasemaa koskevat normit poliisissa ovat yksiselitteisiä ...kun esimies käskee niin alainen tekee. (1)

Esimiesasemaa koskevat normit poliisissa ovat yksiselitteisiä ...kun esimies käskee niin alainen tekee! (2)

Poliisiasetus (1995/1112)

Toimintavelvollisuus

7 §

Poliisimiehen on noudatettava niitä käskyjä, määräyksiä ja ohjeita, joita hänen esimiehensä toimivaltansa rajoissa antaa (**ASIANOSAISTEN KESKEN RIIDATONTA**).

- Määräyksen antajan (Paatero / Lardot) määräys ei ole valtiosääntöoikeuden vastainen, jos hänellä on toimivalta, mutta hän kirjoittaa määräykseen vääriä tai puutteellisia pykäläviittauksia.
 - Määräyksen sisältö määrittää sen lainmukaisuuden.
 - Kirjaamista ja rekisteröintiä koskevat ohjeet eivät ole ristiriidassa SM asetuksen kanssa ja SM asetus perustuu selkeästi poliisilain 54 §:n (525/2005) valtuutukseen.
- Kirjaaminen ja rekisteröinti eivät ole ilmeisen lain vastaisia määräyksiä, jotka voisi jättää täyttämättä.

Esimiehellä on erityinen vastuu laillisuusvalvonnasta ja alaistensa tekemisestä salaisen tiedonhankinnan osalta

”Laajasti ymmärrettynä **toiminnan laillisuuden valvonta** on kiinteä osa johtamistoimintaa (Jonkka 2004, 47; **SM Määräys 2006**). Työntekijöiden tehtäviin kuuluvat velvollisuudet luovat käänteisesti **esimiehelle** direktio-oikeuden ja myös **velvollisuuden puuttua alaisessaan työssä aiheuttamiin epäkohtiin**”.

”Poliisin toiminnassa on laillisuuden toteutumisen kannalta tiettyjä riskialttiimpia toimintoja, jotka **vaativat erityisvalvontaa**. Esitutkintaviranomaisen salaisen tiedonhankinnan käytön voidaan katsoa olevan tällaista erityishuomiota vaativa valvonnan kohde. Oikeusasiamiehen mukaan **salaisen tiedonhankinnan valvonta edellyttää sisäiseltä valvonnalta erityistä aktiivisuutta** (EOA 2000, 84)”.

(OTL Arto Hankilanoja: Poliisin salainen tiedonhankinta, 2014 s. 264)

”Sisäinen laillisuusvalvonta on kiinteä osa käytännön esimiestyötä.

Epäiltyyn **lain vastaiseen menettelyyn on kuitenkin aina puututtava** ja asiaa selvitettävä riittävässä laajuudessa. Tarvittaessa epäilty lainvastainen menettely on saatettava virkamiesoikeudelliseen tai rikosoikeudelliseen menettelyyn arvioitavaksi”.

(OHJE SMDnro/700/2011 □ S.72 ja myös ohje S.73 sekä määräys S.71) □ puututtava viipymättä
Ks. Valtion virkamieslain 14 § □ tehtävät hoidettava asianmukaisesti. Ohje täsmentää tätä velvoitetta

Tietolähteiden käyttö poliisin epäkonventionaalisenä tiedonhankintakeinona on yleisesti tunnettu

Esitutkinnassa kuultujen henkilöiden ja oikeuskirjallisuuden mukaan poliisi on käyttänyt tietolähteitä tiedonhankinnassa koko historian syrjän.

Jari Aarnio on tynnyrijutun valituskirjelmässään Helsingin hovioikeudelle 24.1.2017 lausunut:

- Tietolähdetoiminta **on ensiarvoista** piilorikollisuuden, mitä huumerikokset ovat, paljastamisessa.
- **Merkittävimpien tietolähteiden kanssa toimivat ammattitaitoisimmat, koulutuksen saaneet poliisit.**

□ **Jo tieto ja väite siitä, että Helsingin poliisilaitoksella ei ole rekisteröityjä on hämmentävä ja sen olisi pitänyt herättää perusteltua epäuskoa poliisin ylijohdossa ja Aarnion muissa esimiehissä.**

RISTO KUNNAS

” En antanut
poliisille
tietoja rahan
vuoksi.

RAINE SIEVÄLÄ

Rikostietoa McDonald'sin roskiksessä

Poliisin keskeisiin tietolähteisiin kuuluneella Raine Sievälällä oli oman rikostaustansa perusteella laaja kontaktiverkosto alamaailman keskiössä. Hän kertoo antaneensa poliisille tietoja, joita oli kuullut piireissä liikkuessaan. Joskus myös poliisit antoivat hänelle pieniä tehtäviä tai tarkistuksia.

missä Sievälä oli heittänyt roskeen hampurilaispaikan paperipussin. Pussin sisältä löytyivät viestin puuttuvat sanat, jotka täydensivät viestin ymmärrettäväksi.

Tällä tavoin Sievälä varmistui, ettei hän paljastu, vaikka hänen kännykkänsä joutuisi syystä tai toisesta väärin käsiin.

Useita juttuja

Rikosasian mahdolliset motiivit

- RHU ja Aarnio eivät ole halunneet jakaa epäkonventionaalisilla tiedonhankintamenetelmillä saatua tietoa muiden yksiköiden kanssa.
 - Syynä epäluottamus muita yksiköitä kohtaan.
 - Syynä mustasukkaisuus omista tietolähteistä ja sitä kautta oman yksikön toiminnan tuloksellisuudesta.
- Valtakunnallisen rekisterin käyttöönotto olisi merkinnyt tiedon jakamista. KRP oli suunnitteilla valtakunnallisen tietolähderekisterin ylläpitäjäksi. 1.4.2008 SALPA-määräys oli askel tähän suuntaan, joten rekisteritiedot oli tuhottava tai hukattava.
 - Esitutkinnassa saatu selvitys ei viittaa siihen, että tietolähteet olisivat vaatineet tietojensa poistamista rekisteristä Aarnion väittämän mukaisesti. Näin ei tapahtunut esimerkiksi Vantaalla ja Espoossa.
- Aarnion levittämät pelot ja uhkakuvat tietolähdetoiminnan lakkaamisesta rekisteröinnin myötä ovat ilmeisen selvästi syynä sille, että POHA:n päätöksenteko ja säännösvalmistelu on ollut hidasta, eikä Aarnion, Rainialan ja Rinteen lainvastaisiin menettelytapoihin JTT-organisaatiossa ole puututtu.
- Toiminnan tuloksellisuus on mennyt ”toimintaa haittaavien” normien edelle. Aarnion toimintatavoilla oli Paateron ja Riikosen täysi luottamus He ovat hyväksyneet tietolähteiden tekemisten katsomisen läpi sormien. Yritykset puuttua RHU:n toimintaan johtivat Riikosen osoittamaan epäluottamukseen.
- POHA on luonnut vain valvonnan rakenteita ja viivyttänyt ohjeistuksen päivittämisen olennaisilta osin ja tarkoituksellisesti jättänyt seurannan olemattomaksi, vaikka esiin tulleet seikat ovat antaneet aiheen viipymättä toimia tilanteen korjaamiseksi. Tuloksenteko ja rikostorjunta on ollut prioriteetti.

Syyttäjän keskeiset väitteet

- HPL:n on muista suurista yksiköistä poiketen **halunnut**, että
 - Tietolähteiden käyttöä ei kirjata eikä edes pitempiaikaisia tietolähteitä ei rekisteröidä
 - Kyse ei ole ollut lain, asetuksen tai määräysten epämääräisyydestä, vaan **tahtotilasta**.
- Rekisteröityjen tietolähteiden ja kirjausten puuttuminen vuosina 2009-2013 on johtunut **tahtotilasta**.
- **HPL:n tahtotila ja sen peruste (epäluottamus) on ollut laajasti tunnettu** poliisihallinnossa ja sen ulkopuolella.
- **Vakiintuneiden tietolähteiden osalta** ei ole epäselvyyttä rekisteröintivelvollisuudesta. Väite, että juuri 2009-2013 Helsingissä ei olisi ollut vakiintuneita tietolähdesuhteita, ei ole vakavasti otettava.
- Asetuksen ja ylijohdon määräysten mukainen **tietolähteen käytön kirjaamisvelvollisuus** on niin selkeä, että sen laiminlyönti kokonaisuudessaan vaatii tarkoitustahallisuutta. Tietolähdetoiminnan anonymisointi näyttää esitutkinnan perusteella todellakin olleen tarkoitus. Anonymisointi hoidettiin jättämällä toiminta kirjaamatta ja tekemällä yksilöimättömiä kukulaskuja.

Syyttäjän keskeiset väitteet (2)

- Laillisuusvalvonta ja puuttuminen virheelliseen menettelyyn on poliisiorganisaatiossa **esimiehen johtamiseen kuuluva virkavelvollisuus**.
- Ylijohdon direktio-oikeuteen kuuluu velvoittavien määräysten antamisoikeus poliisilain 1 §:n säättämien toimivaltuuksien rajoissa.
 - Tämä on **virkamiesoikeudellinen itsestäänselvyys**, josta ei olisi odottanut syntyvän edes keskustelua. Teemaan liittyen myös käräjäoikeus on pyytänyt syyttäjältä kannanottoa, joten valtakunnansyyttäjä on pyytänyt asiasta professori Viljaselta lausunnon.
- Aarniolla on ollut erityisasemassa poliisissa. Hänen tekemisiinsä ei ole hallinnollisesti haluttu puuttua.
- Vasta julkisuus ja esitutkinnan aloittaminen ovat saaneet konkreettisen muutoksen aikaani HPL:n toiminnassa.
 - Tosin melkoisella viiveellä (noin 6 kuukautta).

A
S
I
A
N
Y
D
I
N

VAR SINAINEN TIETOLÄHDE

TOIMINNAN KIRJAAMINEN

**SAADUN TIEDON KIRJAAMINEN
(EI RELEVANTTIA TÄSSÄ JUTUSSA)**

**REKISTERÖIMISVELVOLLISUUS
(SEURAA KIRJAAMISTA)**

PROSESSIN KOHDE 1 / vakiintuneet tietolähdesuhteet

”Poliisihallitus ja HPL:n johto ovat varsin hyvin tiedneet, että huumerikostutkintaa ei voida tehdä ilman tietolähteitä. **He ovat tiedneet, ettei tietolähteitä rekisteröidä.** Heidän tiedossaan on ollut myös se, että **tietolähteisiin ollaan suurimmaksi osaksi yhteydessä muilla kuin virkapuhelimilla.**

Kun tällaisten puhelinten **ostokuitteja ei ole kirjanpidossa**, on laitoksen johtokin tiennyt sen, ettei ostokuitteja viedä kirjanpitoon. Pankkikorttinosot tietyn jutun kuluihin on liitetty kirjanpitoon”.

(Jari Aarnion valituskirjelmä 17.3.2017 (R14/9875) Helsingin hovioikeudelle)

Tämän prosessin kohteena on ainoastaan **vakiintuneiden tietolähdesuhteiden olemassa olo ja syytettyjen tietoisuus vakiintuneista tietolähteistä.** Lain esityöt ja SM asetuksen 174/2008 perustelumuistio eivät jätä mitään tulkinnan varaa kirjaamis- ja rekisteröintivelvoitteen osalta, kun kyse on vakiintuneista tietolähdesuhteista eli ns. **varsinaisista vasikoista (He 266/2004 ja HaVM 10/2005).**

Kirjaamattomuus (toimintaa tulee voida valvoavalvoa) ja rekisteröimättömyys ovat riidattomia faktoja, joiden motiiveista esitetään oikeudenkäynnissä runsasta todistelua.

PROSESSIN KOHDE 2 / toiminnan kirjaamisen laiminlyönti

□ Ilman kirjaamista synny rekisteröintejä

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUDEN TUOMIO ASIASSA R 14/9875 (s. 339)

Dokumentoimattomuutta on Aarnion ja muidenkin **RHU:n poliisien puolesta perusteltu** ennen kaikkea sillä, että kaikenlainen kontakti poliisin ja "rikollismaailmassa" elävien tietolähteiden kanssa muodostaa turvallisuusriskin molemmille, mutta erityisesti tietolähteenä toimivalle henkilölle. □ **TAHTOTILA / ASENNE**

Turvallisuussyistä yhteydenpidon on oltava mahdollisimman anonyymiä, ja **dokumentoimattomuuden tarkoituksena on ollut suojata tietolähteiden anonymisyyttä.** □ **TAHTOTILA / ASENNE**

Toiminta on siten perustunut HPL:ssa / RHU:ssa yksittäisten poliisimiesten omaan harkintaan sekä toisaalta **johdon luottamukseen** siitä, että nämä poliisit hoitavat yhteydenpidon ja käsittelevät tietolähteitä lainmukaisesti.

Toimintaa ei ole ollut tarkoituskaan järjestää siitä lähtökohdasta, että sitä voitaisiin kontrolloida jälkeenpäin. □ **TAHTOTILA / ASENNE**

Selvyyden vuoksi käräjäoikeus toteaa, että tässä asiassa ei arvioida sitä, onko RHU:n tietolähdetoiminta ollut lainmukaista ja asianmukaista taikka sitä, onko dokumentoinnin puuttuminen ollut jonkinlainen laiminlyönti.

VAKIINTUNEITA TIETOLÄHDESUHTEITA ON OLLUT MYÖS 2008 JÄLKEEN

Tietolähdetoiminta on yksi (salainen) tiedonhankintakeino muiden joukossa

- **Vakiintuneita tietolähdesuhteita** on asiassa esitettävän todistelun ja kirjallisuudessaakin esitetyn arvion mukaan aina ollut (jo ennen poliisi-instituution syntymistä) ja tulee aina olemaan.
- **Väite siitä, että HPL:llä ei olisi ollut vakiintuneita tietolähdesuhteita 2009-2013 on jo lähtökohtaisesti täysin epäuskottava** jokaiselle poliisimiehelle. Tämä on kuitenkin se virallinen väite, jonka HPL ja POHA ovat esittäneet sisäasiainministerille ja valtakunnansyyttäjälle ennen esitutkinnan aloittamista.
 - Esitutkinta on paljastanut tietolähteiden käyttöön liittyviä vakavia **ongelmia** poliisin **asenteissa** organisaation kaikilla tasoilla. Asenneongelmia koskevia lausumia löytyy poliisihallinnon omista asiakirjoista. Asenteiden muuttamiseksi ei ole tehty esimiesten toimesta mitään.
- **Laki, asetus** ja (määräykset) antavat vain vähän liikkumavaraa vakiintuneen tietolähteen määritelmän osalta.
- Helsingin poliisilaitoksen laillisuusvalvonnasta 2008-2011 vastannut virkamies (henkilötodistelu / K. Riikonen) kertoo esitutkinnassa, että SM asetuksen ja SALPA-määräyksen tultua voimaan 2008
 - **HPL:llä oli vakiintuneita tietolähteitä** (keskusteluiden perusteella)
 - **HPL ei alkanut rekisteröimään tietolähteitään, koska eräät tahot halusivat pitää tietolähteet omana tietonaan. Rekisteröinti olisi vaarantanut tietolähteen turvallisuuden.**
- **Vastaava tieto on ollut Pohan esikunnassa** (henkilötodistelu / Vuori ja Toivanen)
- **Kaikki ymmärtävät, että pitkäaikainen/vakiintunut suhde ei voi olla satunnainen/ainutkertainen**

S
U
O
J
E
L
U
O
B
J
E
K
T
I
T

HENGEN JA TERVEYDEN SUOJELU

**OIKEUSVALTIOON KUULUVAN
LAILLISUUSVALVONNAN TURVAAMINEN**

KORRUPTION ESTÄMINEN

Velvollisuuden laiminlyönti ei ole vähäinen !

JUTUN SELVITTÄMISINTRESSI ON SUURI /

1) OIKEUSVALTIOPERIAATE 2) HENKI JA TERVEYS 3) KORRUPTION ESTÄMINEN

- Syytteet ovat vakavia, koska tietolähdetoiminnan kirjaamisella pyritään turvaamaan uskottava **VALVONTA**, poliisin ja tietolähteiden **HENKI** ja **TERVEYS** sekä torjumaan poliisin **KORRUPTIO**.
- Asian käsittelyä oikeudenkäynnissä puoltaa suuri selvittämistäntressi. Esitutkinassa kuulemista on haitannut esimiesten ja työtovereiden ”päälle” puhumisen vaikeus (vasikointi).
- Syytteissä lähdetään esimiesten osalta siitä, että tiedossa olleisiin menettelyvirheisiin ei ole puututtu asianmukaisesti ja viipymättä. **ESIMIEHEN TEHTÄVÄ - EI LAILLISUUSVALVONNAN TEHTÄVÄ.**
- Oikeusvaltiossa edellytetään poliisin salaisessa toiminnassa uskottavaa valvontaa
 - Uskottava valvonta voi perustua vain toiminnan huolelliseen dokumentointiin (kirjaaminen ja rekisteröinti)
 - **Esitutkinassa perusteella vain HPL näyttää syyllistyneen totaaliseen dokumentoimattomuuteen ja rekisteröimättömyyteen syytteen tekoaikana**
 - **Pohan tekemää laillisuusvalvontaa ei ole HPL:n osalta tehty vuosien varrella dokumentaation perusteella, koska sellaista ei ole ollut (esim. KRP ja SUPO on tarkastettu dokumentaation perusteella)**

REKISTERÖINNIN PUUTE TIETOLÄHTEIDEN KÄYTÖSSÄ ON OLLUT YLEISESTI TUNNETTUA

Leena Mäkipää (oik. yo)

Master's Thesis

21.7.2008

”Ohjeistus liittyy vahvasti *valvontaan*; erityisesti tutkielmani varten tekemieni haastatteluiden perusteella on syytä arvioida, ettei tietolähdetoiminnassa täysin noudateta esim. nykyistä rekisteröintivaatimusta eikä kaikkia tietolähteitä ole rekisteröity.”

Aarnioon esimiesasemassa olevat syytetyt ovat kiistäneet olleensa tietoisia Helsingin poliisilaitoksen huumaisainerikosyksikön (RHU) vastuulla olleeseen tietolähteiden rekisteröintiin liittyvistä puutteista, vaikka

- he ovat rikostutkinnan ja asioiden selvittelyn koulutettuja ammattilaisia
- HPL:n toimintaa on selvitelty myös tietolähteiden käytön osalta jo 2007 lukien
- heillä selvitystyössä on alaisia kuullessaan ollut esimiesaseman mukainen vahva auktoriteetti
- henkilötodistelun perusteella ongelma oli myös poliisihallituksessa ja KRP:ssä yleisesti tunnettu

□ **Esitutkinnassa kerätty asiakirja- ja laaja henkilötodistelu viittaa pikemmin korkeaan tahallisuuteen** laiminlyöntien osalta. Esitutkinnan perusteella **rekisteröintiongelma** on ollut poliisihallituksessa ja sen ulkopuolella **yleisesti tunnettu** eli notorinen (Vuori, Henttala, Ranta, Rinne, A. Riikonen, Ketola)

**TIETOLÄHDEASIAN YHTEYS
JARI AARNION
EPÄILTYYN
TÖRKEÄÄN HUUMAUSAINERIKOKSEEN
(ns. tynnyrijuttu / operaatio Duo)**

OPERAATIO DUO (1)

- Alkuvuonna 2012 KRP alkoi selvittämään yhdessä Helsingin poliisilaitoksen huumausainerikosyksikön (RHU) kanssa Hollannista tuotujen hasis-tynnyreiden maahantuontiin liittyviä teletunnistetietoja
- Kevään 2012 aikana poliisiyhteistyössä keskusteltiin eräiden teletunnisteiden paikantumisesta Pasilan poliisitalon läheiseen linkkiin. Huumausaineiden maahantuontiin liittyen teletunnisteista profiloitiin epäillyksi Pasilassa asuva työssäkäyvä henkilö, josta jossakin vaiheessa alettiin puhumaan ns. Pasilan-miehen”. Lukuisissa palavereissa ilmeni, että RHU:lla olisi tietoa KRP:n kaipaamista liittymistä, mutta että se panttasi tietoa KRP:ltä
- Kesäkuussa 2012 järjestettiin ns. huutopalaveri. Kokous josta Riikonen poistui kesken. Tuolloin keskusteltiin, että asiassa on mahdollisesti törmätty RHU:n yksilöimättömään operaatioon. Aapio on tuolloin ymmärtänyt tiedon panttaamisen syyksi sen, että kyse on ollut tietolähdetiedosta (Aapion kertomus valalla todistajana tynnyrijutussa)
- KRP:n RHU:lle toimittamassa aineistossa oli puhelimien liittymä ja IMEI tiedot, mutta RHU ei kertomansa mukaan ko. tiedoilla kyennyt selvittämään, mihin heidän operaatioon liittymät ja telelaitteet kuuluivat.
 - Jos kyse oli tietolähdeoperaatioista, ne olisi pitänyt voida tarkistaa toimintaa koskevasta dokumentaatiosta.

OPERAATIO DUO (2)

- Elokuussa 2012 keskusteltiin anonymisaattorista, joka oli RHU:n selitys sille, miksi he eivät pysty selvittämään liittymien ja telelaitteiden käyttöä. Aapio piti tuossa vaiheessa anonymisaattoria tietolähteiden suojaamiseen käytettynä laitteena. Anonymisaattorin käyttöä ”operaatioissa” ei sitäkään oltu dokumentoitu.
 - Kesään ja kesän aikana RHU oli antanut useita selityksiä liittymille ja telelaitteille, jotka KRP oli todennut mahdottomiksi.

(Lokakuussa oli HPL:ään tehty laillisuusvalvontatarkastus, jossa se ilmoitti, että tietolähteiden rekisteröinnin esteenä on suostumuksen puuttuminen / paikalla Aapio ja HPL:n poliisilakimies ja Aarnio)

- Marraskuussa RHU ilmoittaa KRP liittymien liittyvän mahdollisesti omaan toimintaansa enemmän toimintaa yksilöimättä. Asian selvittely on tässä vaiheessa ollut Lardotin vastuulla.
- Joulukuussa 2012 RHU kertoo liittymien olevan Helsingin pelipuhelimia / Helsingin pakkaa, eli heidän operaatiopuhelimia. Operaatio jää yhä yksilöimättä, mutta silloisen tiedon mukaan varteenotettava mahdollisuus on asiaa selvittelien tahojen mukaan ollut tietolähdetoiminta.
- Jos kyseessä olisi ollut tietolähdetoiminta, se ei olisi ollut KRP:n teletietojen mukaan satunnaista. Joulukuussa oli tiedossa ei-satunnainen toiminta (PowerPoint), kirjaamattomuus ja rekisteröimättömyys.
- Aarnion tekemisiin tai asemaan ei ole puututtu joulukuussa 2012 eikä aiemmin (ns Aarnio I), vaikka hän tahallaan toimitti väärää tietoa KRP:lle □ Aarnion tekemisten osalta hallinnollinen johtajuusvaje.

Rikostutkinnan alkamiseen johtaneet tapahtumat (1) / Median tuottama julkisuus

Huumepoliisi pelaa omilla säännöillään

HS

19.11.2013

Helsingin huumeepoliisit voivat tavata tietolähteitä ilman valvontaa ja raportointivelvollisuutta

Helsingin poliisi on vastustanut yhtenäisiä ohjeita tietolähdetoiminnasta ja sen valvonnasta. Kaiken kontrollin kiiivas vastustaminen on luonut otollisen maaperän huhuille. Helsingin poliisin johto kieltäytyi keskustelemasta asiasta.

Minna Passi HS

Susanna Reinboth HS

HELSINGIN poliisin johto on laiminlyönyt huumeepoliisin toiminnan valvomisen. Näin kertovat useat HS:n haastattelemat viranomaislähteet. Osa lähteistä on Helsingin poliisin sisältä.

HS keskusteli yhteensä 73 lähteen kanssa. Heistä suurin osa on poliiseja ja muita viranomaisia.

Laaja soittokierros paljasti, että pelkästä kateudesta tuskin on kyse.

MONET yksiköt kertovat, että yhteistyö Helsingin huumeepoliisin kanssa toimii todella hyvin.

Toiset taas ovat sitä mieltä, ettei yhteistyö suju huumeepoliisin kanssa yhtä hyvin kuin muiden poliisiyksiköiden kanssa. Keskusteluissa nousi esiin yksi ja sama asia, johon ongelmat näyttävät kiteytyvän, eli tietolähdetoiminta.

USEIDEN lähteiden mukaan Helsingin poliisi käyttääkin tätä poraanreikää hyväkseen kiertääkseen velvoittavia määräyksiä. Tämä on pääteltävissä esimerkiksi siitä, että useiden lähteiden mukaan Helsingissä on rekisteröityjä tietolähteitä olematon määrä. Toisin sanoen Helsingin poliisi tulkitsee jokseenkin kaikki tietolähteensä satunnaisiksi.

Kukaan ei kuitenkaan usko, että Helsingin huumeepoliisilla olisi vain satunnaisia lähteitä. Päinvastoin monet poliisit jopa krp:ssä ovat sitä mieltä, että Helsingillä on parhaat tietolähteet.

Rikostutkinnan alkamiseen johtaneet tapahtumat (2) / Sisäasiainministeri Räsänen tutkintapyyntö 21.11.2013

- **20.11.2013** Räsänen sai Paaterolta selvityksen, jonka mukaan Helsingin poliisilaitoksella ei ole tietolähteitä.
- **21.11.2013** Räsänen teki tutkintapyyntönsä valtakunnansyyttäjänvirastolle, koska hänen Paaterolta saama selvitys tietolähteistä oli ristiriidassa julkisuudessa esillä olleiden tietojen kanssa.
- **21.11.2013** järjestetyssä tutkintapyyntönsä jättämisestä koskevassa tiedotustilaisuudessa (<http://yle.fi/uutiset/3-6946301>) Paatero
 - (nettilinkki 4.:40 □), ”Ne, jotka tässä salissa tietolähdetoiminasta tietävät, niin tietävät, että raja siitä
 - koska tietolähde on olemassa (Powerpoint-linkki 19:28 □)
 - koska se pitää rekisteröidä
 - koska tietojen saaminen on muuta kuin, tietolähteen kautta saamista on veteen piirretty viiva”.
 - ”Kukaan tässä salissa ei pysty sanomaan, missä kohtaa tietolähde pitää rekisteröidä”.
 - ”Tällä hetkellä tietolähteen rekisteröinti edellyttää tietolähteen suostumusta, että hän hyväksyy, että tällainen rekisteröinti tapahtuu. Tätä suostumusta ei tarvita enää ensi vuonna, kun uusi lainsäädäntö tulee voimaan”.
 - Riskit lisääntyvät ja rekisteröintejä pitää tehdä harkiten suostumuksen jälkeen (Powerpoint 23:15 □)
 - Rekisteröimättömyyden vähättely (Powerpoint 26:30 □)

YHTEENVETO

- Esitutkinnan mukaan tietolähteitä ei ole Helsingissä rekisteröity 2008 – toukokuu 2014 eikä toimintaa ole dokumentoitu asianmukaisesti. Tietolähteen käytöstä ei ole lainkaan kirjauksia ja yhtään rekisteröityä tietolähdettä ei ole ollut. Saatua tietoa on kirjattu järjestelmiin ja yksilöimättömiä kuitteja on jonkin verran.
- Esitutkinnan mukaan asia on ollut laajasti tunnettu poliisissa ja poliisin ylijohdossa
 - Erityisesti toiminnasta vastuulliset Aarnion esimiehet eivät kuitenkaan myönnä tienneensä asiasta
- Virkamiesoikeudellisten peruseriaatteiden mukaan esimiehellä on johtamisvastuu ja alaisella velvollisuus noudattaa direktio-oikeuden mukaisia esimiehen määräyksiä ja käskyjä
 - **Johtamisen tärkeä osa-alue on laillisuusvalvonta** alaisiin nähden
 - **Johtaminen sisältää puuttumisvelvollisuuden virheelliseen menettelyyn**
 - Tietolähdetoiminnan valvonta tulee olla erityisen tarkkaa ja aktiivista
- Syytteet koskevat Rinnettä ja Hankilanojaa lukuun ottamatta esimiehen johtamisvastuuta
- Syytteen tarkoittamat määräykset ovat perustuneet ylijohdon virkamiesoikeudelliseen direktio-oikeuteen
- Syytteen tarkoittamat ohjeet selventävät virkamiehen velvollisuutta hoitaa virkaansa asianmukaisesti
- **Prosessin todellinen kohde on esimiesten tietoisuuden aste tietolähteiden käytön kirjaamisesta ja rekisteröimättömyydestä Helsingin poliisilaitoksella vuosina 2008-2013.**

Rikosten vakavuus ja suuri selvittämisintressi (1)

”Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) säädetään sekä virallisen syyttäjän että asianomistajan syyteoikeudesta. Mutta **myös syytetyksi tuleminen on yksilön oikeus** hänen ihmisarvonsa perusteella. Syytettävää tulee teoistaan riippumatta kohdella ihmisenä juuri sen takia, että hän ihmisyytensä perusteella mahdollisesti on syyllinen eli vastuussa rikkomuksestaan. **Tämä on myös oikeusvaltion arvon mukaista**”.

(Teologian tohtori Hannu Juntunen, Lakimies 2/2004 s. 310–319)

Rikosten vakavuus ja suuri selvittämisintressi (2)

SM asetuksen perustelumuistio □ Tietolähteiden rekisteröinnillä ja toiminnan kirjaamisella on tarkoitus turvata.

- **Poliisin toiminnan turvallisuus**
- **Tietolähteen henkilökohtainen turvallisuus**
- **Poliisihenkilön turvallisuus**
- Valvonta ja **toiminnan** kaikinpuolinen lainmukaisuus / **korruption estäminen** (ks. Räsänen Powerpoint □ 28:30 valvomattoman toiminnan riskit tulee ottaa huomioon)

HaVM 10/2005 □ Poliisin kannalta on luonnollisesti tärkeää, etteivät tietolähteet pääse käyttämään asemaansa hyväksi epäasiallisella tavalla. Tämän vuoksi valiokunta korostaa myös tietolähteiden rekisteröinnin merkitystä. Rekisteröimättä jättäminen voi siten tulla kysymykseen vain aivan poikkeuksellisesti.

Rikosten vakavuus ja suuri selvittämisintressi (3)

Määräykset ja ohjeet □ Tietolähteiden käyttö on osa kaikkein salaisinta poliisitoimintaa, ja polisilla on vahva salassapito-oikeus koskien tietolähteen henkilöllisyyttä ja tiedonhankintamenetelmiä.

- Tämä korostaa laillisuusvalvonnan merkitystä
- Laillisuusvalvonnassa korostuu esimiehen rooli päivittäisessä toiminnassa

SM-2008-0 140 1/Ri-2 voimaan 7.7.2008 (S.68) ja Pohan määräys 2020/2012/4852 voimaan 1.2.2013 (S.69)

”Tietolähdetoiminta toteutetaan tarkoin lain ja määräysten mukaisesti ja tavoitteena on varmistaa kaikkien osapuolten turvallisuus”

□ SJÄ: Väärät asenteet toiminnassa luovat riskiympäristön, joka voi altistaa poliisin korruptiolle sekä vaarantaa poliisimiesten ja tietolähteiden hengen ja terveyden.

Rikosten vakavuus ja suuri selvittämisintressi (4)

”Peitepoliisin tai tietolähteen paljastumisesta voi aiheutua erityinen **hengen ja terveyden vaara**. Valvonnan tulisi kyetä ulottumaan salaisen tiedonhankinnan käyttöön siten, ettei tosiasiallinen toiminta pääse vähitellen irtautumaan lain tarkoituksesta eikä siirtymään **harmaalle alueelle**”.

(OTL Arto Hankilanoja: Poliisin salainen tiedonhankinta, 2014 s. 264)

”..mikäli tietoja antaneen henkilön henkilöllisyys paljastuu, se vaarantaa hänen turvallisuutensa ja saa aikaan mahdollisesti aikaan **vakavan hengen tai terveyden vaaran**”.

(OTL Petri Rainiala: Tiedottajan käyttö poliisin tiedonhankintamenetelmänä, 2009 s. 27)

Rikosten vakavuus ja suuri selvittämisintressi (5)

”Ulkomailla poliisin korruptoituneisuus on kiinteästi tiedottajiin liittyvä ongelma.”

”Ulkomailla on lukuisia esimerkkejä siitä, miten poliisimiehet ovat vähitellen ryhtyneet tekemään rikoksia tiedottajiensa kanssa”.

(OTL Petri Rainiala: Tiedottajan käyttö poliisin tiedonhankintamenetelmänä, 2009 s. 26-27)

□ Se että Jari Aarniota epäillään törkeistä huumausainerikoksista on pahin mahdollinen seuraus siitä, että tietolähteiden käyttöä ei ole kirjattu ja toimintaan ei ole voitu kohdistaa asianmukaista ja **aktiivista erityisvalvontaa**. Aarnio vetoaa tynnyrijutussa tietolähteiden suojaamiseen, jota ei pystytä dokumentaatiosta selvittämään.

SJÄ: Teon vähäisyyttä tulee arvioida suhteessa seuraukseen / mahdolliseen seuraukseen. Liipaisimen painaminen on vähäinen toimenpide, mutta jos ase oli ladattu ja piippu osoitettuna kohti väkijoukkoa tekoa tulee arvioida suhteessa seuraukseen tai todennäköiseen seuraukseen.

□ Väärät asenteet toiminnassa luovat riskiympäristön, joka voi altistaa poliisin korruptiolle sekä vaarantaa poliisimiesten ja tietolähteiden hengen ja terveyden.

Rikosten vakavuus ja suuri selvittämisintressi (7)

- **Ministeri Räsänen** □ on tutkintapyyntönsään tuonut esille, että **oikeusvaltiossa valvomatonta poliisitoimintaa ei voi olla olemassa.**
- **Jaakko Jonkka / OKV/186/1/2008 Ns. Aarnio I** □ **Oikeusvaltion peruskivi on, että ihmiset luottavat julkisen vallankäytön lainmukaisuuteen.** Poliisitoiminnassa korostuu laillisuuden valvonnan merkitys moneen muuhun julkisen toiminnan sektoriin verrattuna. **Valvonta on johtamisen tärkeä osa-alue.**
- **Poliisin SALPA-määräykset ja laillisuusvalvontaohjeet** □ **Valvonta tarkoittaa myös puuttumista virheelliseen menettelyyn** ja sen on tapahduttava viipymättä (asianmukaisuus).

- Oikeudenkäynnin kohteena on se, miksi esimiesten suorittama laillisuuden valvonta ja laillisuusvalvonta ovat **epäonnistuneet tehtävässään puuttua yleisesi tiedossa olleeseen virheeseen** tietolähteiden toiminnan kirjaamisessa ja tietolähteiden rekisteröinnissä.
- Virheellinen menettely jatkui pitkään 2009-2014. Oikeudenkäynnissä pyritään selvittämään, onko huumarikosyksikön tulokseteko asetettu laillisuuden vaatimuksen edelle (motiivi).
- **Asianmukainen tietolähdetoiminnan valvonta olisi jopa voinut estää ns. tynnyrijutussa esitetyn keskeisen kysymyksen siitä, kuka oli ns. Pasilan mies.**

Rikosten vakavuus ja suuri selvittämisintressi (8)

SM asetuksen 2008/174 perustelumuistion mukaan tietolähteiden käytön kirjaamisen olisi oltava niin yksityiskohtaista, että jälkikäteen voitaisiin varmistaa **tietolähteen käyttämisen perusteet ja edellytykset** kussakin yksittäisessä tiedonhankintatapauksessa. Tarkalla kirjaamisella turvataan

- poliisimiehen ja tietolähteen oikeusturva
 - laillisuuden ja toiminnan turvallisuuden toteutuminen
-
- Syytteet koskevat sitä, että Aarnion **esimiehet tai** muu poliisin **ylijohto eivät ole puuttuneet** (johtaneet ja valvoneet) konkreettisesti Aarnion johtaman yksikön sellaisiin **virheellisiin menettelytapoihin tietolähteiden käyttämisessä, jotka olivat heidän tiedossaan**. Asianmukainen selvittäminen on jätetty tekemättä, vaikka huumarikosyksikön asiassa antamia selityksiä on voitu perustellusti epäillä ja kyseenalaistaa. Valvonta ei ole ollut aktiivista ja reagoivaa.
 - Helsingin poliisilaitoksen johto ja poliisin ylijohdo ovat pitkään laajasti olleet hyväksymässä Helsingin poliisilaitoksen huumausainerikosyksikön menettelytavat tai ainakin olleet tarkoituksellisen tietämättömiä enemmälti asiasta. **Asiaa on tahallisesti peitelty ministeriöltä ja ylimmiltä laillisuusvalvojilta puutteellisella raportoinnilla.**

Rikosten vakavuus ja suuri selvittämisintressi (9)

JAAKKO JONKKA (Dnro OKV/186/1/2008) Ns. Aarnio I:n kanteluratkaisut

Poliisi joutuu laissa määrättyjen tehtävien hoitamiseksi puuttumaan ihmisten perusoikeutena suojattuihin oikeushyviin. Oikeudellisen kontrollin tärkeyttä on omiaan korostamaan se, että monet säännökset jättävät tulkinnanvaraisuutensa vuoksi runsaastikin harkinnanvaraa. Myös poliisin saamat uudet valtuudet – ns. salaiset pakkokeinot – ovat selkeästi lisänneet uskottavan valvonnan merkitystä.

Poliisin ylijohdon laillisuusvalvonnan yhtenä tehtävänä on valvoa sen alaisten yksiköiden oman toiminnan lainmukaisuutta, ja erityisesti niiden yksiköiden, joissa tapahtuu operatiivista toimintaa, tehokas, aktiivinen ja ulospäinkin uskottava valvonta on välttämätöntä.

Poliisin rikosepäilyjä ei voida jättää pelkästään poliisin itsensä tutkittavaksi, mutta poliisin sisäisen laillisuusvalvonnan asia on itse paljastaa mahdollisimman suuri osa tämän tyyppisistä ongelmista ja saattaa ne asianmukaiseen tutkintaan.

RIKOSASIN KESKEINEN NÄYTTÖ SYLLISYYDESTÄ

Rikosasian näyttö pähkinäkuoressa (1)

- Aarnion esimiesten ja poliisin ylijohdon saama tieto siitä, että HPL:llä ei olisi rekisteröitäväksi kelpaavia henkilöitä on lähtökohtaisesti täysin uskomaton ja itsessään sellainen, että se on antanut aiheen perusteelliseen epäuskoon ja asianmukaisen selvityksen tekemiseen. Jo 2008 HPL:n laillisuusvalvonnalle kerrottiin, että HPL ei rekisteröi tietolähteitään turvallisuussyistä ja näin on tapahtunut
- Espoo, Vantaa ja KRP eivät ole omien tietolähteidensä kanssa törmänneet HPL:n väittämään suostumus-ongelmaan, vaikka se liittyy väitteen mukaan uutisointiin julkisudessa (Kis Semi)
- Poliisiyksiköt ovat raportoineet asetuksen perusteella POHA:aa tietolähteiden lukumääristä vuosittain ja Helsinki on suurimpana yksikkönä muodostanut selvän poikkeuksen.
- Poliisihallitus on tiennyt jo 2009, että huumerikosyksikössä toimitaan valvonnatta (Vuoren ja Hankilanojan raportti S.22). Rekisteröintiin liittyvät puutteet ovat olleet useiden todistajien mukaan notorisesti tunnettuja. Juuri ne henkilöt, jotka olisivat voineet Aarnion yksikön toimintaan puuttua eivät kuitenkaan myönnä tätä notorista asiaa tienneen.
- Jari Aarnion haluttomuus jakaa mm. tietolähdetietoa muiden yksiköiden kanssa on ollut kaikkien tiedossa runsaan raportoinnin ja selvittely perusteella jo vuodesta 2001 lähtien.

Rikosasian näyttö pähkinäkuoressa (2)

- Jari Aarnion halu katsoa sormien läpi omien tietolähteiden rikoksia on ollut POHA:n ja Riikosen tiedossa yhteistyöongelmia koskevien raporttien perusteella ("Aarnion kalveja ei polteta" oli yleisesti tunnettu käytäntö).
- Valtakunnallisen tietolähderekisterin perustaminen (viimeistään 1.1.2007) olisi merkinnyt tietolähdetiedon jakamista muiden poliisiyksiköiden kanssa ja hanketta koskevat toimet ovat kariutuneet Aarnion/HPL:n vastustukseen. Tietolähteet poistettiin rekisteristä.
- Duo palaverissa (ns. tynnyrijuttu) kesän ja loppuvuoden 2012 aikana on ollut esillä myös mahdollinen tietolähteiden käyttö
 - ns. huutopalaveri 15.6.2012, jossa tuli ilmi, ettei Helsingillä ole tietolähderekisteriä eikä tietolähteitä ja haluttomuus vaihtaa tietoja HPL:n ja KRP:n välillä voisi perustua tietolähteiden paljastumiseen (paikalla Aapio ja Riikonen osan ajasta)
 - 22.11.2012 palaveri, jossa **Aarnio** ilmoitti, että HPL ei pysty selvittämään operaatiopuhelimiensa käyttöä IMEI- ja liittymätiedoilla, eli **tosiasiallisesti hän myönsi kirjaamisen ja dokumentoinnin puutteellisuuden** (paikalla mm. Lardot ja Aapio)
 - 7.12.2012 palaverissa **sama myöntäminen ja lisäksi varmistui tarkoituksellinen väärin tietojen antaminen KRP:lle** (paikalla mm. Lardot ja Aapio)

Rikosasian näyttö pähkinäkuoressa (3)

- KRP:n edustajat ovat eri yhteyksissä vuosien ajan välittäneet poliisin ylijohdolle epäilynsä siitä, että HPL ei ole sitoutunut noudattamaan annettuja määräyksi yhteisten pelisääntöjen mukaisesti.
 - Tätä tietoa ovat saaneet Pohassa Paatero, Lardot ja Hankilanoja (todistajat Henttala, Kangasniemi, ja Sihvonen)
 - Näyttöä on kritisoitu voimakkaasti ja sen arviointi jää käräjäoikeudelle
 - Esitukinta on kuitenkin paljastanut kaikki epäilyt todellisiksi.
- Henkilötodistelun mukaan kyse on ollut asenteesta pikemmin kuin normien epäselvyydestä.
 - Asiassa kuullaan todistajina kentän henkilöitä. Poliisihallitus kuuli omassa selvityksessään tutkinnanjohtajia, jotka ovat etäällä tietolähdetoiminnan toteuttamisesta. Heitä kiinnostaa asiassa saatu tieto, joka ei ole tämän prosessin kohde.

”Helsingissä tietolähdetoiminta oli eri tavalla säädelyä kuin myöhemmin KRP:n valmisteleva JTT-toiminta”.

”Tällaisessa toiminnassa on selvää, ettei kuitteja voida kirjoittaa. Tietolähdettä ei paljasteta”.

”Vaikka olisi tullut ohje tai määräys, niin olisin kieltäytynyt siitä (rekisteröinti). Työ perustuu luottamukseen”.

Käräjäoikeuden ratkaistavat asiat (väitteet)

- Onko syyte valtiosääntöoikeuden vastainen? **Legaliteettiperiaate** ei toteudu, valtuutuksen katkeamaton ketju ei toteudu, takaisinkytkentävaatimus ei täyty, säännösten ja määräysten tarkkarajaisuus ei täyty.
- Onko **tietolähteen määritelmä** veteen piirretty viiva vai riittävän tarkkarajainen kirjaamis- ja rekisteröintivelvoitteen täyttämiseksi ainakin joltakin osin? (**satunnainen vai varsinainen tietolähde**)
- Tietolähdettä ei saa rekisteröidä ilman **rekisteröitävän suostumusta**?
- Tietolähteiden **rekisteröiminen paikallisiin rekistereihin olisi ollut lain vastaista 2005 lukien.**
- Poliisin ylijohdo ei ollut antanut määräystä HPL:lle toteuttaa JTT-toimintaa määräyksen mukaisesti

Syyttäjien kannanotot vastaajakohtaisissa dioissa seuraavista teemoista:

- Rekisteröiminen ei ole pakollista, koska **poliisilain mukaan tietolähteet voidaan rekisteröidä**
- Määräyksen mukaan tiedon kirjaaminen on voinut tapahtua EPRIin

JURIDIikka TUOKIO

(käräjäoikeuden pyynnöstä)

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (1)

Lähtökohtaisesti blankorangaistussäännökset ovat rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta ongelmallisia, mutta...

Perustuslain 8 § (ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi) ja **RL 3:1.1** (rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka tekohetkellä on laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi) **eivät kiellä blankorangaistussäännösten käyttämistä lainsäädäntötekniisenä ratkaisuna eikä sellainen säännös oikeuskäytännön mukaan ole ollut vuosikymmenien aikana rangaistavuuden este (SJÄ: AINAKAAN TÄHÄN ASTI).**

Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaikutusta tulee arvioida tapauskohtaisesti (**KKO 2008:105**). Huomiota tulee tällöin kiinnittää muun muassa siihen, **onko rangaistuksen tuomitsemisen mahdollisuus ollut henkilön ennakoitavissa** (ks. Tolvasen kommentaari: **KKO:n ratkaisut kommentein 2008:II, s. 240**)

□ Kaikki vastaajat ovat koulutettuja poliiseja ja (Aarnota ja Rinnettä lukuun ottamatta) juristeja. Kaikki ovat mieltäneet, että asetuksen ja ylijohdon määräysten rikkomisesta voi seurata rikosoikeudellinen seuraamus. Asia ei kaipa edes todistelua. Ns. EPRI-jutussa laillisuusperiaate tai valtiosääntöoikeus eivät olleet tulkinnanvaraisia (osittain samat lait ja määräykset).

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (2)

KKO 2008:105 mukaan huomioon tulee ottaa se

- mikä on ollut sääntelyn tarkoitus?
- onko sääntelyn kohteilla ollut mahdollisuus olla selvillä heitä koskevasta sääntelystä?
- millä tavalla se velvoittaa?

Tässä asiassa Paaterolle ja Lardotille itselleen ja heidän alaisille on ollut päivänselvää, että määräysten tarkoitus on

- turvata poliisin ja tietolähteen **henki ja terveys**, estää **poliisin korruptio** ja mahdollistaa toiminnan laillisuuden **valvonta**.
- **SM asetus 2008/174** ja **SALPA-määräykset** ovat riidattomasti kaikkien tiedossa.
- **SALPA-määräykset** ovat esimiehen ”kirjallisia käskyjä” = määräyksiä, joita alaisten on noudatettava poliisiasetuksen 7 §:n nojalla. Esimiehen suullinenkin käsky on poliisiorganisaatiossa jo notorisesti velvoittava.

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (3)

KKO 2008:105 mukaan rangaistuksen ennakoitavuutta tuli arvioida ottaen huomioon se, että sääntelyn kohderyhmänä oli asianomaiseen alaan tai ammattiin perehtyneitä henkilöitä.

□ Poliisin salaista tiedonhankintaa hoitaneet ja siitä vastanneet virkamiehet ovat korostetusti mainitun laisia ammattiin perehtyneitä henkilöitä.

EIT ratkaisut (6.4.2010) korostavat myös sitä, että sääntelyn kohderyhmän on tunnettava normit ja normien sisällön suhteen heillä on **korkea selonottovelvollisuus**.

□ EIT huomioi myös sen, että valittajat olivat ammatiltaan toimittajia, joten he eivät voineet vedota tietämättömyyteen yksityiselämää koskevan käsitteen sisällöstä, minkä lisäksi media alan omat säännökset ja ohjeet ovat monin kohdin lakia tiukempia.

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (4)

Perustuslakivaliokunnan mietintö 25/1994 vp mukaan **tavoitteena** blankorangaistussäännösten osalta tulee olla, että

- 1) niiden edellyttämät valtuutusketjut ovat täsmällisiä,
- 2) rangaistavuuden edellytykset ilmaisevat aineelliset säännökset on kirjoitettu rikossäännöksiltä vaadittavalla tarkkuudella,
- 3) säännökset käsittävästä normistosta käy ilmi myös niiden rikkomisen rangaistavuus ja
- 4) kriminalisoinnin sisältävässä säännöksessä on jonkinlainen asiallinen luonnehdinta kriminalisoitavaksi tarkoitettusta teosta.

KKO 2008:105: eläintautilain nojalla annetun **asetuksen kieltosäännöksen yhteydessä ei ollut nimenomaisesti viitattu eläintautilain rangaistussäännökseen.**

☐ Rangaistus on mahdollista tuomita, vaikka jokin tavoite on konkreettisesti tapauksessa jäänyt toteutumatta

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (5)

1) Valtuutusketjut ovat täsmällisiä

Perustuslaki 118 § 1

Virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta.

Valtion virkamieslaki 14 §

Virkamiehen on suoritettava tehtävänsä **asianmukaisesti ja viivytyksettä**. Hänen on noudatettava **työnjohto- ja valvontamääräyksiä**.

□ Työnantajan **työnjohto- ja valvontaoikeuteen kuuluu tyypillisesti oikeus määrätä miten**, missä ja milloin **työtä tehdään**, sekä oikeus työnteen ja työtulosten laadun valvontaan (direktio-oikeus). Direktio-oikeus johdetaan normeista, joissa alainen velvoitetaan noudattamaan esimiehen määräyksiä (näin myös työoikeuden puolella).

Poliisilaki 54 § 3

Valtuutussäännös sisäministeriön asetuksen antamiseksi (174/2008).

SM asetus 11 § ja 12 §

Tietolähteen käyttö on kirjattava ja hyväksytty tietolähde (riskianalyysi) on rekisteröitävä.

Poliisiasetus 7 §

Poliisimiehen on **noudatettava** niitä käskyjä, **määräyksiä** ja ohjeita, joita hänen **esimiehensä toimivaltansa rajoissa antaa**.

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (6)

1) Valtuutusketjut ovat täsmällisiä

Hallintolaki 6 §

Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä **käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin.**

- SJÄ: Direktio-oikeuden käyttö SM asetusta 174/2008 koskevien tarkentavien määräysten antamiseen on hyväksyttävää.
- Paateron ja Lardotin asema muiden vastaajien esimiehenä ja esimiehen direktio-oikeus on riidaton fakta tässä rikosasiassa.
- Tietolähteiden käytön kirjaamista ja rekisteröintiä koskevien (SALPA)-määräysten antaminen on **kuulunut Paateron ja Riikosen direktio-oikeuden mukaiseen toimivaltaan**, koska kyse on ollut poliisilaissa ja SM asetuksessa kuvattujen poliisin tehtävien hoitamiseksi annettujen säännösten yksityiskohtaisemmasta sääntelystä.

Rikoslaki 40 luku 9 §

Ei ole täysi blankosäännös. Kyse on **virkatöiminnassa noudatettavien säännösten tai määräysten rikkomisesta.**

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (7)

2) Rangaistavuuden edellytykset ilmaisevat aineelliset säännökset on kirjoitettu rikossäännöksiltä vaadittavalla tarkkuudella

Valtion virkamieslain 14.1 §:n mukaan virkatehtävät on suoritettava **asianmukaisesti**. Tämä pitää sisällään joutuisuuden ja tehokkuuden (HPL on odotellut tarkempaa ohjeistusta 6 vuoden ajan)

Valtion virkamieslain 14.1 §:n mukaan virkamiehen on noudatettava **työnjohto- ja valvontamääräyksiä**. Tällainen virkakäsky voi olla yleinen normi, esimerkiksi **työjärjestys, viraston sisäinen pysyvääismääräys, ohje- tai johtosääntö tai muu yleinen määräys**, mutta se voi olla myös yksittäistapauksellinen (**Bruun – Mäenpää – Tuori 1995 s. 144**). Ks. myös **He 238/1984 s. 30 (Viranhaltijalaki / kunnalliset virkamiehet)**.

KKO 1989:58. Palomiehet A ja B olivat hälytystilanteessa kieltäytyneet noudattamasta esimiehensä asianmukaiseen harkintaan perustunutta sukellusmääräystä veteen mahdollisesti joutuneen ja hukkumisvaarassa olleen henkilön etsimiseksi pitäen määräystä aiheettomana. A:lla ja B:llä ei ollut ollut oikeutta asettaa esimiehen tilannearviota kyseenalaiseksi.

KKO 29.5.2018 (Nro 1125)

Komentajakapteeni oli jättänyt täyttämättä esimiehensä antaman käskyn mennä ja etsiä Merisotakouluun komentajakapteenin alaiseksi määrätty henkilö ja ottaa hänet asianmukaisesti vastaan uudella virkapaikalla tuomittiin niskottelusta.

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (8)

2) Rangaistavuuden edellytykset ilmaisevat aineelliset säännökset on kirjoitettu rikossäännöksiltä vaadittavalla tarkkuudella

SM asetus velvoittaa kirjaamaan tietolähteen käytön niin yksityiskohtaisesti, että jälkikäteinen valvonta toteutuu. Luottamuspulasta johtuen HPL pyrki päinvastaiseen menettelyyn ja toiminnan anonymisointiin.

Ratkaisussa KKO 29.5.2018 (Nro 1125) kiinnitettiin huomiota siihen, että käsky oli kokonaan jätetty noudattamatta.

- **HPL on ns. totaalilaiminlyönyt tietolähteen käytön kirjaamisen siten, että valvonta voi toteutua. Tämä on eri asia kuin tietolähteeltä saadun tiedon kirjaaminen, joka ei ole prosessin varsinainen kohde.**
- **Asetus ja määräykset eivät määrittele kirjaamistapaa (ruutupaperi, atk tms.) ja se on ollut HPL:n harkinnan varassa. KRP, SUPO, Itä-Uusimaa ja Länsi-Uusimaa ovat kyenneet ratkaisemaan kirjaamistavan.**
- **Kirjaaminen tulee tehdä keskeisiltä osin vs. totaalilaiminlyönti**
”Tietolähteen käyttämisen voidaan tulkita tarkoittavan laajemminkin tietolähteen käyttämiseen kuuluvia asioita kuin ainoastaan tietoon liittyviä seikkoja. Tämä voi tarkoittaa tietolähteen yksilöinti- ja yhteystietoja, **tapaamisen dokumentointia**, riski- ja turvallisuustekijöitä, havaintoja sekä **mahdollisesti muita oleellisia tietolähteen käyttöön kuuluvia seikkoja**”.

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (9)

3) Säännökset käsittävästä normistosta käy ilmi myös niiden rikkomisen rangaistavuus

Takaisinkytkennästä on laajasti oikeuskäytännössä tingitty.

Suuri osa säännöksistä, joiden rikkominen on tarkoitettu rangaistavaksi tieliikennelain 103 §:n nojalla, sisältyy tieliikenneasetukseen (182/1982). Tieliikenneasetuksessa ei kuitenkaan ole säännöstä, jossa todettaisiin siihen sisältyvien liikennesääntöjen rikkomisen olevan rangaistavaa tai jossa viitattaisiin tieliikennelain rangaistussäännöksiin. Yhdessäkään virkarikosasiassa ei sitä ole edellytetty.

KKO 2008:105 mukaan rangaistuksen ennakoitavuutta tuli arvioida ottaen huomioon se, että sääntelyn kohderyhmänä oli asianomaiseen alaan tai ammattiin perehtyneitä henkilöitä.

☐ Poliisin salaista tiedonhankintaa hoitaneet ja siitä vastanneet virkamiehet ovat korostetusti mainitunlaisia ammattiin perehtyneitä henkilöitä.

EIT ratkaisut (6.4.2010) korostavat myös sitä, että sääntelyn kohderyhmän on tunnettava normit ja normien sisällön suhteen heillä on korkea selonottovelvollisuus (Soila v. Suomi, Tuomela ja muut v. Suomi, Flinkkilä ja muut v. Suomi, Iltalehti ja Karhuvaara v. Suomi, sekä Jokitaipale ja muut v. Suomi).

☐ EIT huomioi myös sen, että valittajat olivat ammatiltaan toimittajia, joten he eivät voineet vedota tietämättömyyteen yksityiselämää koskevan käsitteen sisällöstä, minkä lisäksi media alan omat säännökset ja ohjeet ovat monin kohdin lakia tiukempia.

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate (10)

- 4) **Kriminalisoinnin sisältävässä säännöksessä on jonkinlainen asiallinen luonnehdinta kriminalisoitavaksi tarkoitetusta teosta.**

Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan **KKO 2008:105** riittäväksi sen, että lain nimen ja soveltamisalasäännöksen perusteella oli selvää, että kriminalisoinnin tarkoituksena oli eläintautien vastustaminen ja ennakolta ehkäiseminen. Tapauksessa sovellettu eläintautilain rangaistussäännös oli muotoa ”joka rikkoo eläintautilakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä”.

RL 40:9:ssä kuvataan kriminalisoitavaksi tarkoitettua tekoa selvästi enemmän kun mainitussa **KKO:n** ratkaisussa tai esimerkiksi liikenneriikkomuksista annetuissa säännöksissä;

virkaa toimitettaessa muulla kuin edellä RL 40 luvussa tai 11 luvun 9 a §:ssä säädetyllä tavalla tapahtuva, **virkatöiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuuden** tahallinen rikkominen.

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate / yhteenveto (1)

- **Poliisilain 54 §:n 3 momentissa** on selkeä valtuutus **SM asetukseen 174/2008**.

ESIMIEHEN DIREKTIO-OIKEUS

- **VML 14 §:n** perusteella poliisin ylijohdo voi antaa toimivaltansa rajoissa (**poliisilain 1 §:ssä** kuvattu tehtävä) **työnjohto- ja valvontamääräyksiä** siitä, miten lain ja SM:n asetuksen velvoitteita tulee toteuttaa poliisin yksiköissä. Koska kirjaamis- ja rekisteröintivelvoite ovat selkeitä, VML14 § riittää yksinään linkittävänä säännökseksi lain ja määräysten välillä (ks. Viljanen).
- **Poliisiasetuksen 7 §:n** mukaan näitä esimiehen määräyksiä tulee noudattaa ja **rikoslain 40 luvun 9 §:ssä** on suora viittaus mainittuihin poliisia velvoittaviin säännöksiin (**SM asetus**) ja määräyksiin (**SALPA**)
- **SJÄ:** tietolähdetoimintaa koskevat ylijohdon määräykset eivät laajenna millään tavoin lain esitöistä ja SM asetuksesta ilmeneviä velvoitteita. SM:n asetus on jo yksistään riittävän selkeä oikeusohje. Kaikki ymmärtävät, että salaiseksi luokitettuja määräyksiä ei voida kirjoittaa auki säädöstehtäviin.
- **SJÄ:** Toiminnan kirjaamisvelvoite on riittävän selkeä normi siihen, että jotakin olisi tietolähteiden tapaamisista menettelyn osalta tullut kirjata vapaasti valitulla tavalla valvonnan mahdollistamiseksi. JTT-esimies / HPL on ymmärtänyt, mitä käytön kirjaaminen tarkoittaa (Rainialan oikeustieteellinen lopputyö).
- **SJÄ:** Pitkäaikaisten vakiintuneiden tietolähteiden osalta rekisteröintivelvoite on notorisesti riittävän tarkkarajainen .

Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate / yhteenveto (2)

EUROOPPALAISIA TUULIA

- **EIT ratkaisut vuodelta 2010**, velvoittavat vahvasti ottamaan selkoa säännösten sisällöstä eikä etenkin korkeassa asemassa oleva poliisi voi vedota tietämättömyyteensä (TÄSSÄ ASIASSA KUITENKIN KYSE TARKOITUSTAHALLISUUDESTA).
- Salaisia määräyksiä ei voida kirjoittaa auki lakiin.
 - Euroopan ihmisoikeussopimuksen (**EIS**) laki käsite pitää sisällään **säädetyin lain ja alempi arvoiset säädökset ja tavanomaisoikeuden** (OTL Petri Rainiala Tiedottajan käyttö poliisin tiedonhankintamenetelmänä s. 114)
- **Perustuslain 80 §:n** lailla säätämisen vaatimusta ei ole loukattu, koska SALPA-määräyksellä ei laajenneta perusoikeuksien rajoittamista koskevaa valtaa lakia alemmalle tasolle (huom. lisäksi EIS:n laki käsite).
- **Perustuslain 80 §:n** täsmällisyysvaatimus perusoikeuksia turvaavana periaatteena ja **täsmällisyysvaatimus poliisin toimimisvelvollisuuden perusteena** ovat kaksi täysin eri asiaa. Jälkimmäinen on **tahallisuuteen liittyvä näyttökysymys ja prosessin kohde !**
- Virkarikosasioiden ydin on se, ovatko säännökset ja määräykset riittävän tarkkoja, jotta niistä voi johtua toimimisvelvollisuus. Asiaa ei tule arvioida yksin subjektiivisesta näkökulmasta. HPL:n lähiyksiköissä säännökset ja määräykset on pystytty tulkitsemaan ja jalkauttamaan suuremmitta ongelmitta.

Tietolähteen määritelmä

MÄÄRITELMÄ

- **TIETOLÄHDE / TIEDOTTAJA / "VASIKKA"** = on poliisihallinnon ulkopuolinen henkilö, joka muutoin kuin satunnaisesti toimittaa poliisille tietoa rikoksesta tai rikollisista
- **TIETOLÄHDETOIMINTA** = poliisin tietojen hankintaa rikoksesta tai rikollisista käyttämällä tietolähdettä vapaaehtoisuuteen perustuen

SISÄMINISTERI RÄSÄSEN TUTKINTAPYYNTÖ 21.11.2013 VALTAKUNNANSYYTTÄJÄLLE

- Julkisuudessa esitetyt tiedot (HS) ristiriidassa Paateron ministerille antaman vastauksen kanssa
- HPL:n vastauksessa VKS:lle 19.12.2013 todetaan, että laitoksella vain satunnaisia tiedottajia

□ Väite siitä, että Helsingin tietolähteen olisivat kaikki satunnaisia ei ole edes lähtökohtaisesti uskottava.

- esitutkinnan mukaan HPL:llä on ollut 2009 ja sen jälkeen vakiintuneita pitkäaikaisia luottamuksellisia suhteita kovan luokan rikollisiin ja ohjattua tietolähteiden käyttöä
- satunnaisuus koskisi vain Helsinkiä
- esitutkinnan mukaan HPL:n tietolähteillä oli laitoksen hankkimia yhteydenpitopuhelimia ja tämä ei voi koskea satunnaisia ainutkertaisia tiedottajia. Käytäntö on ollut yleinen myös muissa yksiköissä.

Poliisin ylijohdo ei ollut antanut määräystä HPL:lle toteuttaa JTT-toimintaa määräyksen mukaisesti (S.74)

SISÄASIAINMINISTERIÖ
Poliisiosasto
Poliisitoimintayksikkö

KIRJE

13.11.2009

1

SMDno/2009/3484

Jakelun mukaan

SM-2008-01401/Ri-2

TIEDONHANKINNAN JA TIEDONHANKINNAN SUOJAUSMENETELMIEN VASTUUHENKILÖT

Viitekohdassa mainittu määräys poliisin salaisen tiedonhankinnan järjestäminen, käyttö ja valvonta edellyttää, että poliisiyksiköt nimeävät eri tiedonhankintamenetelmille ja tiedonhankinnan suojausmenetelmille päällystöön kuuluvat vastuuhenkilöt.

Poliisin ylijohdo kehottaa poliisiyksiköitä ilmoittamaan edellä mainittujen toimintojen vastuuhenkilöiden nimet sähköpostitse osoitteisiin sm.kirjaamo@intermin.fi ja tarmo.lamminaho@poliisi.fi 27.11.2009 mennessä.

Poliisijohtaja

Jorma Toivanen

Ylikomisario

Tarmo Lamminaho

Tietolähteen suostumus rekisteröintiin (1)

Kaikkiin poliisin henkilörekistereihin sovelletaan poliisin henkilötietojen käsittelystä annettua lakia (761/2003)

- poliisiasiantietojärjestelmä
- hallintoasiantietojärjestelmä
- epäiltyjen tietojärjestelmä (EPRI)
- suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä
- poliisin muut henkilörekisterit

- Esitutkinnassa on selvitetty, että suostumusvaatimus ei ole väitetyn mukaisesti peräisin tietosuojavaltuutetulta (henkilötodistelu)
- Peruste ei tule laista, mutta tietolähteeksi ryhtyminen on toki vapaaehtoista

□ Jokainen salaista tiedonhankintaa vähänkin ymmärtävä poliisi tietää, että esimerkiksi EPRI:n tehtävissä kirjauksissa kohteelta ei kysytä suostumusta (julkisuudessa on ollut esillä esimerkiksi Venäjän presidenttiä Vladimir Putinia ja eräitä julkisuuden henkilöitä koskevat merkinnät, eikä suostumusta ilmeisesti ole edes ajateltu kysyttävän. Suostumusedellytys on hätävale ja jälkikäteinen selitys.

Tietolähteen suostumus rekisteröintiin (2)

Henkilötietolaki 523/1999

2 § Soveltamisala

Henkilötietoja käsiteltäessä on noudatettava, mitä tässä laissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Tätä lakia sovelletaan henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn. Myös muuhun henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan tätä lakia silloin, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri tai sen osa.

Tämä laki ei koske henkilötietojen käsittelyä, jonka luonnollinen henkilö suorittaa yksinomaan henkilökohtaisiin tai niihin verrattaviin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiinsa.

| 4 momentti on kumottu L:lla 3.12.2010/1049.

Henkilötietojen käsittelyä toimituksellisia sekä taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten koskevat soveltuvin osin ainoastaan 1–4 ja 32 §, 39 §:n 3 momentti, 40 §:n 1 ja 3 momentti, 42 §, 44 §:n 2 kohta, 45–47 §, 48 §:n 2 momentti sekä 50 ja 51 §, jollei 17 §:stä muuta johdu.

8 § Käsittelyn yleiset edellytykset

Henkilötietoja saa käsitellä ainoastaan:

- 1) rekisteröidyn yksiselitteisesti antamalla suostumuksella;
- 2) rekisteröidyn toimeksiannosta tai sellaisen sopimuksen täytännönpanemiseksi, jossa rekisteröity on osallisena, taikka sopimusta edeltävien toimenpiteiden toteuttamiseksi rekisteröidyn pyynnöstä;
- 3) jos käsittely yksittäistapauksessa on tarpeen rekisteröidyn elintärkeän edun suojaamiseksi;
- 4) jos käsittelystä säädetään laissa tai jos käsittely johtuu rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tai sen nojalla määrätystä tehtävästä tai velvoitteesta;
- 5) jos rekisteröidyllä on asiakas- tai palvelussuhteen, jäsenyyden tai muun niihin verrattavan suhteen vuoksi asiallinen yhteys rekisterinpitäjän toimintaan (*yhteysvaatimus*);

Oikeudenkäynnissä ratkaistavat asiat

Tietolähteen suostumus rekisteröintiin (4)

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 761/2003

4 § Epäiltyjen tietojärjestelmä

Epäiltyjen tietojärjestelmä on poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri.

Epäiltyjen tietojärjestelmä voi sisältää poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja rikos-tiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja henkilöistä, joiden on syytä epäillä: (30.12.2013/1181)

- 1) syyllistyvän tai syyllistyneen rikokseen, josta saattaa seurata vankeutta; tai
- 2) myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen rikokseen, josta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai huumausaineen käyttörikokseen.

Henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista saadaan tallettaa tietojärjestelmän käyttötarkoituksen kannalta seuraavat tarpeelliset tiedot: henkilön nimet, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, henkilöä koskevat ääni- ja kuvatal-

Oikeudenkäynnissä ratkaistavat asiat

Tietolähteen suostumus rekisteröintiin (5)

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 761/2003

2 § (30.12.2013/1181) Poliisiasiain tietojärjestelmä

Poliisiasiain tietojärjestelmä on poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Poliisiasiain tietojärjestelmä voi sisältää henkilöistä tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Tietojärjestelmään saadaan tallettaa rikoksesta epäillyn tai esitutkinnan, poliisitutkinnan, poliisin toimenpiteen taikka pakkokeinon kohteena olevan henkilön, ilmoittajan, todistajan tai asianomistajana esiintyvän tai muutoin asiaan liittyvän henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista tietojärjestelmän käyttötarkoituksen kannalta seuraavat tarpeelliset tiedot: henkilön nimet, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta tai kuolleeksi julistamisesta, viranomaisen antama asiakasnumero, ulkomaalaisen henkilön vanhempien nimet ja osoite, matkustusasiakirjan tiedot sekä muut maahantuloon ja rajanylittämiseen liittyvät tarpeelliset tiedot.

6 § (30.12.2013/1181) Poliisin muut henkilörekisterit

Edellä 2–4 ja 33 §:ssä tarkoitettujen pysyvien automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävien valtakunnallisten tietojärjestelmien lisäksi poliisin valtakunnallisessa käytössä voi olla tilapäisiä tai manuaalisesti ylläpidettäviä henkilörekistereitä.

Yhden tai useamman poliisiyksikön käyttöön voidaan perustaa myös:

1) muu poliisin henkilörekisteri kuin 2–5 tai 33 §:ssä tarkoitettu tietojärjestelmä;

Tietolähteen suostumus rekisteröintiin (6)

- Henkilötietolaki 523/1999 ("rekisteröidyn yksiselitteisellä suostumuksella") tulee sovellettavaksi vain, jollei muualla laissa toisin säädetä.
- 2003 lukien asiasta on säädetty erikseen (lex specialis) poliisin henkilötietojen käsittelystä annetulla lailla (761/2003).
- "Rekisteröidyn yksiselitteinen suostumus" ei ole laissa (761/2003) lueteltujen (2-6 §) poliisin henkilörekistereiden osalta edellytys henkilötietojen käsittelylle.
- Yksi laissa 761/2003) luetelluista rekistereistä on 4 §:ssä mainittu epäiltyjen rekisteri (EPRI), jota pykälää poliisi on vakiintuneesti ja yksiselitteisesti tulkinnut siten, että henkilötietolain 523/1999 8 § syrjäytyy erityislain tieltä (lex specialis derogat legi generali)
 - KENELLEKÄÄN EI OLE OLLUT EPÄSELVÄÄ, ETTÄ REKISTERIIN MERKITYILTÄ JULKISUUDEN HENKILÖILTÄ TAI NAAPURIVALTION PRESIDENTILTÄ TAI MUILTAKAAN SINNE KIRJATUILTA HENKILÖILTÄ OLISI PITÄNYT KYSYÄ SUOSTUMUS.
- Pykälien 2-6 § säätämistavassa tai muutoinkaan lainsäädännöstä ei ole mitenkään johdettavissa ajatus, että henkilötietolain 8 § vaatimus koskisi rajoitetusti vain poliisin henkilötietojen käsittelystä annetun lain 4 §:ssä tarkoitettua epäiltyjen rekisteriä. Väitetyn poikkeuksen 4 §:n osalta tulisi perustua lakiin - ei väitteisiin.

Tietolähteen suostumus rekisteröintiin (7)

- Poliisissa on selkeästi ymmärretty, että laki (761/2003) erityislakina syrjäyttää henkilötietolain (5237199), joka on yleislaki suostumusedellytyksen osalta
 - Esimerkiksi väite siitä, että suostumusedellytyksen puuttuminen 4 §:n osalta perustuisi siihen, että rekisteriin kirjataan tietoja tarkkailuhavaintojen perusteella ja tietolähderekisteriin kerrotun perusteella on täysin vailla laillista pohjaa ja oikeudellista päättelyä. Lainsäädännössä tai oikeuskäytännössä ei ole kohtaa, joka antaisi tulkinnalle pienintäkään tukea.

Esitutkinnassa

Paatero **suostumusta ei tarvita** (tiedotustilaisuudessa **tarvitaan**)

Lardot **suostumusta ei tarvita**

Hankilanoja **suostumusta ei tarvita**

Riikonen **suostumus tarvitaan vain kerran ryhdyttäessä tietolähteeksi**

Aapio **suostumusta ei tarvita** (tynnyrijutussa **tarvitaan** / kirjallisessa vastauksessa **mahdollisesti tarvitaan**)

Aarnio **suostumus tarvitaan**

Rainiala **suostumus tarvitaan**

Rinne **suostumus tarvitaan**

Paikallisten rekisterien laillisuus (1)

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

2 luku

Poliisin tietojärjestelmät

Poliisiasian tietojärjestelmä on poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri.

Tietojärjestelmään **saadaan** lisäksi **tallettaa** poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

2 § (30.12.2013/1181)

Poliisiasian tietojärjestelmä

9) **tiedot** rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tietolähteenä käytetystä poliisilain 5 luvun 40 §:ssä tarkoitetusta henkilöstä sekä **tietolähteen käytöstä ja valvonnasta (tietolähdetiedot);**

12) **tiedot** rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tietolähteenä käytetystä poliisihallinnon ulkopuolisesta henkilöstä sekä **tietolähteen käytöstä ja valvonnasta (tietolähdetiedot). (529/2005 voimaan 20.7.2005)**

Paikallisten rekisterien laillisuus (2)

Henkilörekisterin perustuminen ei tapahdu lailla. Suunnitelmissa on ollut perustaa poliisiasiantietojärjestelmään oma tietoryhmä – tietolähdetiedot.

Poliisilaki 36 a § (525/2005)

Tietolähdetoiminta

Poliisi voi käyttää poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä tietolähteenä 1 §:ssä säädetyn tehtävänsä hoitamiseksi.

Tietolähdettä koskevat **tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin**. Tietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia (761/2003).

Tietolähteelle voidaan maksaa palkkio. Palkkion maksamisen edellytyksenä on, että tietolähde on rekisteröity. Perustellusta syystä palkkio voidaan maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle. Palkkion veronalaisuudesta säädetään erikseen.

Paikallisten rekisterien laillisuus (3)

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (761/2003)
2 luku Poliisin tietojärjestelmät

6 § (30.12.2013/1181) Poliisin muut henkilörekisterit

Edellä 2–4 ja 33 §:ssä tarkoitettujen pysyvien automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävien valtakunnallisten tietojärjestelmien lisäksi poliisin valtakunnallisessa käytössä voi olla tilapäisiä tai manuaalisesti ylläpidettäviä henkilörekistereitä.

Yhden tai useamman poliisiyksikön käyttöön voidaan perustaa myös:

1) muu poliisin henkilörekisteri kuin 2–5 tai 33 §:ssä tarkoitettu tietojärjestelmä;

Paikallisten rekisterien laillisuus (4)

Henkilötietolaki 3 § (52371999)

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *henkilötiedolla* kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi;
- 2) *henkilötietojen käsittelyllä* henkilötietojen keräämistä, tallettamista, järjestämistä, käyttöä, siirtämistä, luovuttamista, säilyttämistä, muuttamista, yhdistämistä, suojaamista, poistamista, tuhoamista sekä muita henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä;
- 3) *henkilörekisterillä* käyttötarkoituksensa vuoksi yhteenkuuluvista merkinnöistä muodostuvaa henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, jota käsitellään osin tai kokonaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla taikka joka on järjestetty kortistoksi, luetteloksi tai muulla näihin verrattavalla tavalla siten, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot voidaan löytää helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta;

Paikallisten rekisterien laillisuus (5)

Henkilötietolaki 3 § (52371999)

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *henkilötiedolla* kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi;
- 2) *henkilötietojen käsittelyllä* henkilötietojen keräämistä, tallettamista, järjestämistä, käyttöä, siirtämistä, luovuttamista, säilyttämistä, muuttamista, yhdistämistä, suojaamista, poistamista, tuhoamista sekä muita henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä;
- 3) *henkilörekisterillä* käyttötarkoituksensa vuoksi yhteenkuuluvista merkinnöistä muodostuvaa henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, jota käsitellään osin tai kokonaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla taikka joka on järjestetty kortistoksi, luetteloksi tai muulla näihin verrattavalla tavalla siten, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot voidaan löytää helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta;

Paikallisten rekisterien laillisuus (6)

- A) Syyttäjän käsityksen mukaan 2 luvun 6 §:n 1-kohdan mukainen paikallinen rekisteri on ollut lainmukainen paikka tietolähdetietojen kirjaamiseen (manuaalinen tai ATK)
- lainsäädäntö on ollut ennakoivaa ja 2005 poliisilain esitöistä ilmenee, että lainsäätäjällä oli tiedossa paikallisten rekisterien olemassaolo ja valtakunnallisen rekisterin puuttuminen (He 266/2004 s.41)
 - uusien osien luominen valtakunnallisiin tietojärjestelmiin olisi joka tapauksessa vienyt jonkin verran aikaa
- B) Henkilötietolain 3 §:n 3-kohdan mukaan rekisterit on voitu perustaa myös erillisiksi osiksi (loogista) tietojoukkoa
- C) Erilliset rekisterit on voitu yksinkertaisella hallinnollisella päätöksellä koska tahansa ottaa osaksi loogista tietojoukkoa, eli poliisiasian tietojärjestelmää, kuten 2012 on tehty

□ Vaihtoehdot A-C eivät vapauta poliisia rekisteröinti- ja kirjaamisvelvoitteesta

RIKOSVASTUU JA VÄITTEET **(vastaajakohteisesti)**

Poliisiylijohtaja Paateron rikosvastuu (1)

ESIMIESASEMA

Paateron tehtävänä on ollut **johtaa** esimiehenä alaistensa toimintaa. Johtajan ei sovi vähätellä alaistensa lainvastaista menettelyä. Lainvastainen menettely on merkittävä asia, johon esimiehen tulee puuttua.

- **Poliisiasetus 2 § (1112/1995)**

Poliisin ylijohtoon kuuluvat **poliisiylijohtaja** ja poliisijohtaja ovat **kaikkien** poliisin henkilöstöön kuuluvien **esimiehiä (RIIDATONTA)**.

- **Poliisihallituksen työjärjestykset (S.60)**

”Johtaa hallinnonalan toimintaa”

”Poliisiyksiköiden päälliköitä koskevat asiat ratkaisee esittelystä poliisiylijohtaja”

”Voi pidättää itselleen päätösvallan asiassa, jonka muu virkamies saisi ratkaista”

ESIMIESASEMAN MUKAINEN PUUTTUMISVELVOLLISUUS

- **VML 14 §, laillisuusvalvontaohjeet ja -määräykset (S.71 - S.73)**

”Laillisuusvalvonnassa tai muutoin havaittuihin laiminlyönteihin ja virheisiin tulee puuttua viipymättä”

”Havaituista merkittävistä puutteista tai epäkohdista tulee kuitenkin ilmoittaa lääninjohdolle viipymättä ja asiassa on välittömästi ryhdyttävä tarvittaviin oikaiseviin toimenpiteisiin”

ESIMIESASEMAN MUKAINEN PUUTTUMISVELVOLLISUUS

”Viranomaisnäkökulmasta **katsottuna valvontatoimi on osa organisaation johtamistoimintaa**. Sisäinen laillisuusvalvonta on kiinteä osa käytännön esimiestyötä”

”**Epäiltyyn lain vastaiseen menettelyyn on kuitenkin aina puututtava** ja asiaa selvitettävä riittävässä laajuudessa”

”Laillisuusvalvonta toteutetaan lähiesimiestyössä päivittäisvalvonnalla”

”**Lähiesimiehen on seurattava alaistensa toimintaa ja puututtava välittömästi havaitsemiinsa epäkohtiin** tai lain, ohjeiden tai hyvän virkamiestavan vastaisiin toimiin sekä ilmoitettava havaitsemistaan merkittävistä virheistä ja puutteista omalle esimiehelleen”

ESIMIEHEN TIETOISUUS TIETOLÄHTEIDEN KÄYTÖSTÄ JA REKISTERÖINNIN JA KIRJAAMISEN PUUTTEISTA

RHU:n toiminta on ollut tietolähteiden käytön ja tietolähdetiedon jakamisen osalta SM:n poliisiosaston tarkastelu kohteena jo 2001 alkupuolelta

- Keijo Suuripään muistiot vuodelta 2001 (S.12-S.15)

”Helsingillä valtakunnan parhaat tiedottajat”

- SJÄ: ei voi olla kyse ainutkertaisista tiedottajista
- SJÄ: Minne katosivat 2009 tai 2013 kun Paatero informoi ministeri Räsästä?

”Yhteistyö ei toimi lainkaan” (tietojenvaihto)

- SJÄ: Kukaan ei puuttunut Aarnion tekemiseen tai asemaan

”Helsinki selkeästi rikkoo ministeriön määräystä” (kun ei jaa tietojaan)

- SJÄ: Kukaan ei puuttunut konkreettisesti Aarnion tekemiseen tai asemaan

- Ehdotetaan valtakunnallisen tietolähderekisterin perustamista

- SJÄ: HPL:n vastustuksesta jäänyt ministeriössä ja poliisihallituksessa ns. pöydälle yli 15 vuodeksi

Poliisiylijohtaja Paateron rikosvastuu (4)

ESIMIEHEN TIETOISUUS TIETOLÄHTEIDEN KÄYTÖSTÄ JA REKISTERÖINNIN JA KIRJAAMISEN PUUTTEISTA

Paatero on seurannut ns. Aarnio I rikostutkintaa, jossa tarkastelun kohteena on ollut muun ohella RHU:n tietolähteiden käyttö ja tietolähteiden tekemien rikosten katsominen läpi sormien

- Tomi Vuori ja Arto Hankilanoja laativat Paaterolle muistion 8.6.2009 (S.22)
 - ”RHU:ssa valvonta olematonta ja tietolähteiden rekisteröintiin liittyy ongelmia”
 - Muistiossa mainittu useita tapauksia, joissa on ollut tiedonvaihto-ongelmia ja joissa epäilty käytetyn **pitkäaikaisia tietolähteitä**
 - Muistiossa on maininta **ohjatusta tietolähteen käytöstä** (rekisteröintipakko)

Paateron on toiminut puheenjohtajana kokouksessa, jossa KRP:n edustaja (Ranta) on tuonut esille käsityksensä, että HPL ei rekisteröi tietolähteitään.

- Henkilötodistelu (Vuori ym.)

Paateron on tietoinen tapauksesta, jossa RHU ei aloittanut rikostutkintaa huumausaineringin ylämiestä kohtaan, vaan keskittyi kuriireihin. Helsinki oli saanut maalirahoitusta. Asia oli määrätty Espoon poliisin tutkittavaksi ja asiasta annettiin sittemmin ankara tuomio. Paatero lähetti tuomion Riikoselle sähköpostitse syyskuussa 2012 ja kehotti tätä tutustumaan tuomioon ja keksimään sopivat selitykset, jos asiasta alettaisiin kysellä.

- Kirjallinen todistelu (S.40)

Poliisiylijohtaja Paateron rikosvastuu (5)

Paatero on marraskuussa 2013 yrittänyt vakuuttaa sisäministerin siitä, että

- Helsingin poliisilaitoksella olisi vain satunnaisia tietolähteitä, vaikka tämä mahdollisuus on ollut hyvin epätodennäköinen.
- Tietolähteiden turvallisuus voi vaarantua rekisteröinnin myötä, vaikka poliisihallituksen määräys ja Euroopassa tunnetut parhaat käytännöt puhuvat väitettä vastaan.
- Tietolähteen suostumus on rekisteröinnin edellytys, mutta lainmuutoksen myötä tämä vaatimus poistuisi. Paatero on juristi ja tiennyt molemmat väitteet perättömiksi.
- Tietolähteiden rekisteröinti on poliisin näkökulmasta vähäpätöinen asia, koska valtaosa tiedosta saadaan muilla keinoin.

Ministerin harhauttaminen osoittaa Paateron vilpillistä mieltä ja haluttomuutta puuttua lainvastaisen menettelyyn. Paateron ei ole hoitanut virkaansa asianmukaisesti.

Poliisiylijohtaja Paateron väitteet (1)

Aarnio I tutkinnan aikana esiin tulleet faktat ovat olleet VKS:n ja KRP:n tiedossa.

- Sjä: Vuoren raportti 2009 on koskenut edellä mainittuja tapahtumia ja raportin johtopäätökset on laadittu vain Paateron käyttöön. Raportin johtopäätökset ovat olleet vain Paateron käyttöön tarkoitettuja. Raporttia ei ole tiettävästi toimitettu syyttäjien arvioitavaksi.
- Sjä: Rekisteröimättömyys ei ole ollut totaalista ennen kesää 2008, jolloin kihlakunnansyyttäjä Semin toimenpiteet KRP:n kassakaapissa olevien tietojen saamiseksi oli väitteen mukaan pelästyttänyt tietolähteet ja saaneet heidät perumaan suostumuksensa.
- Sjä: Esitutkinta, jota Paateron mukaan valtakunnan parhaat tutkintavoimat ja paras syyttäjösaaminen ovat arvioineet, sijoittuu aikaan ennen vuotta 2008.

Palaverissa 23.9.2010 ei ole noussut esiin tietolähdetoimintaa koskevia epäselvyyksiä

- Sjä: Paatero on toiminut puheenjohtajana, joten se on ollut hänen oma valinta ettei ongelmia käsitelty laajemmin mainitussa kokouksessa. Ongelmat ovat kuitenkin olleet Paateron tiedossa jo kesäkuussa 2009 (S.22)
- Sjä: Pöytäkirja palaverista (S.26) osoittaa kuitenkin siihen, että **kaikki yksiköt eivät noudata samoja pelisääntöjä** ja että keskustelua tarvitaan säännösten selkeydestä ja tiedottajareksiterin käytöstä.

Poliisiylijohtaja Paateron väitteet (2)

Kukaan ei ole välittänyt tietoa, että Helsinki olisi toiminut lain vastaisesti

- Sjä: Henkilötodistelu (Vuori ja Ranta)
- Sjä: Paateron on yksin vastuussa poliisihallituksen selvityksistä 17.5. ja 11.7.2013 ministeriölle. Poliisihallitus on kieltäytynyt vastaamasta ministeriön kysymyksiin tietolähteiden käytön dokumentoinnista. Tämä tukee Paateron tietoisuutta (30.10.2012 laillisuusvalvonta ptk + tod Vuori + tod Ranta).
- Sjä: Ministerin johtopäätös vastauksen antamatta jättämisestä oli tutkintapyynnön tekeminen

Säännökset ja määräykset ovat tulkinnanvaraisia

- Sjä: Suostumusvaatimus rekisteröinnille on laillisuuskyseminen, josta virkamies vastaa itsenäisesti (ks. asiaa koskevat diat)
- Sjä: Kirjaamisvelvoitteen ja pitkäaikaisten tietolähteiden osalta ei ole tulkintaongelmaa (ks. asiaa koskevat diat)
- Sjä: SM asetus ei ole tulkinnanvarainen kirjaamisvelvoitteen osalta. Määräykset ovat ylijohdon antamia.

Poliisijohtaja Lardotin rikosvastuu (1)

ESIMIESASEMA

- **Poliisiasetus 2 § (1112/1995)**

Poliisin yliohtoon kuuluvat poliisiyliohtaja ja **poliisijohtaja** ovat **kaikkien** poliisin henkilöstöön kuuluvien **esimiehiä** (RIIDATONTA)

- **Poliisihallituksen työjärjestykset (S.60)**

”Johtaa hallinnonalan toimintaa”

”Voi pidättää itselleen päätösvallan asiassa, jonka muu virkamies saisi ratkaista”

ESIMIESASEMAN MUKAINEN PUUTTUMISVELVOLLISUUS

- **VML 14 §, laillisuusvalvontaohjeet ja -määräykset (S.71 - S.73),**

- **kuten Paatero**

Poliisijohtaja Lardotin rikosvastuu (2)

ESIMIEHEN TIETOISUUS TIETOLÄHTEIDEN KÄYTÖSTÄ JA REKISTERÖINNIN JA KIRJAAMISEN PUUTTEISTA

- Rannan sähköposti Lardotille, johon oli liitetty Sirpa Laakson muistio (S. 76)
 - Ranta kutsuu Helsingin malliksi Laakson muistiosta ilmenevää skenaariota, jossa kaikki tietolähteet tulkitaan satunnaisiksi ja toimintaa ei dokumentoida.
- Henkilötodistelu (Ranta, Vuori, Sihvonen, Rinne)
- Lardot on ollut vastuussa KRP:n ja HPL:n yhteistyöongelman selvittämisestä loppukesästä 2012 lähtien.
 - Selvityksen myötä Lardotin alaisille ja laillisuusvalvonnalle oli selvinnyt Helsingin toimintatavat tietolähteiden suhteen.
 - Selvityksen myötä Lardotille itselle tuli ilmi viimeistään marras-joulukuussa 2012, ettei tietolähteiden käytön kirjaaminen ole asianmukaista, koska HPL:n operaatiopuhelinten käyttöä ei voitu kirjauksista tarkistaa.
 - Samalla Lardotille on selvinnyt, että Aarnio oli sotkenut KRP:n rikostutkintaa kevästä 2012 lukien
 - Lardot ei ole ryhtynyt hallinnollisiin tai muihinkaan toimenpiteisiin Aarnion osalta.
 - Oikeudenkäynnissä jää selvitettäväksi, onko Lardot voinut toimia rikostorjuntayksikön päällikkönä sellaisessa kuplassa, jossa poliisihallinnossa ja KRP:ssä yleisesti tunnettu ja notoriseksikin kuvattu seikka ei ole tullut hänen tietoonsa (Henttala, Kangasniemi, Ketola, Laakso)

Poliisijohtaja Lardotin väitteet

Asiassa esitetty henkilötodistelu ei ole luotettavaa. On mahdollista, että Ketola, Sihvonen, ja Rinne ovat kantaneet kaunaa.

- Sjä: Henkilötodistelun luotettavuus on käräjäoikeuden arvioitava.

Lardot on puuttunut matalalla kynnyksellä lukuisiin epäselvyyksiin alaistensa toiminnassa.

- Sjä: Väite pitää paikkansa muiden kuin Aarnion osalta.

Lardot on puuttunut HPL:n mahdollisuuteen tulkita tietolähteet satunnaisiksi päivittämällä määräykset 2013 alussa.

- Sjä: Lardot on tiennyt vuosia jatkuneesta virheellisestä menettelystä. Aarnion menettelyyn ei ole puututtu
- Sjä: Mitään seurantaa ei ole toteutettu, vaikka määräyksen päivitys ei tuonut mitään uutta jo lainvalmisteluasiakirjoista ilmenevään tulkintaan. Asenteen muutos olisi vaatinut muita toimia.

Tutkinnanjohtaja katsoi, että asiassa ei ole syytä epäillä rikosta.

- Sjä: Tutkintapyyntöjen tekemisen jälkeen tutkinnanjohtajan kompetenssiin ei kuulu syytä epäillä kynnyksen arviointi.

Poliisiylitarkastaja Hankilanojan rikosvastuu (1)

ESIMIESASEMA

- Hankilanojan syyte ei koske esimiesasemassa toimimista. Hankilanoja on ollut poliisijohtaja Lardotin suora alainen.
- Poliisihallituksen työjärjestykset (S.61)

”Vastuualueen (vakavan rikollisuuden torjunnan vastuualue) toiminnan johtaminen.”

”Poliisiyksiköiden rikostorjuntatoimenpiteiden seuranta, kehittäminen ja valvonta, erityisesti salaisten tiedonhankintakeinojen osalta.”

POLIISIN ILMOITUSVELVOLLISUUS / TILANNEKUVAN YLLÄPITOVELVOLLISUUS ESIMIEHEEN NÄHDEN

- VML 14 §, poliisiasetus 7 § (1112/1995), VN asetus poliisista (1080/2013), poliisihallituksen työjärjestykset 2014 lukien (10 § / 11 § työjärjestys). Voimassa oleva työjärjestys pöytäkirjan 5530/R/26867/18/Li1 liitteenä (s. 4 ss.)

Poliisiylitarkastaja Hankilanojan väitteet

Hankilanoja on tiennyt Helsingin kriittisestä suhtautumisesta määräyksiin, mutta ei ole tiennyt niiden noudattamatta jättämisestä.

- Sjä: Henkilötodistelun mukaan Hankilanoja on nimenomaan tiennyt määräysten noudattamatta jättämisestä (Ketola, Laakso, Ranta, Vuori). Henkilötodistelun luotettavuus jää käräjäoikeuden arvioitavaksi.
- Sjä: Hankilanojalle on tuotu asia esille useita kertoja ja häneltä on pyydetty, että ylijohdo puuttuisi asiaan. Syyteharkinnassa ei ole ollut syytä arvioida, että kyse olisi vain kriittisestä näkemyksestä ja että määräyksiä olisi näkemyksestä huolimatta noudatettu moitteetta. Toistuva vaatimus esimiesten puuttumisesta pelkkään kriittiseen näkemykseen ei ole todennäköinen olosuhteissa, joissa itse toiminta olisi ollut lain, asetuksen ja määräysten mukaista. Eräät asiakirjakirjaukset viittaavat myös määräysten noudattamiseen eikä näkemyksen niistä.

VN asetus poliisista ei enää 2014 lukien sisällä 8 §:ää sellaisenaan, jossa edellytetään alaisen ilmoittavan esimiehelleen merkittävistä asioista. Lievemmän lain periaatteen mukaan Hankilanojaa ei tule tuomita.

- Sjä: Asetuksen 7 §:ssä on viittaus työjärjestykseen, jossa (11 §) alaiselle on määrätty vastaava velvoite. Tekoajan lakia tulee noudattaa, koska uusi säännös ei johda lievempään lopputulokseen.
- Sjä: Asetuksesta on kumottu myös 7 §, jonka mukaan esimiesten määräyksiä on noudatettava. Asetuksen muutokset eivät osoita, että lainsäätäjällä olisi halunnut dekriminialisoida alaisten em. laiminlyönnit.

Poliisipäällikkö Riikosen rikosvastuu (1)

ESIMIESASEMA

- **Poliisiasetus 4 § (1006/2008)**
Paikallispoliisin henkilöstön esimies on poliisipäällikkö. (RIIDATONTA)
- **Poliisihallituksen työjärjestykset (S.61)**

”Johtaa, kehittää ja valvoo poliisilaitoksen toimintaa.”

” Tiedottaa SM:lle/poliisihallitukselle poliisilaitoksen toimintaa koskevista merkittävimmistä tapahtumista ja havainnoista.”

ESIMIESASEMAN MUKAINEN PUUTTUMISVELVOLLISUUS

- **VML 14 §, laillisuusvalvontaohjeet ja -määräykset (S.71 - S.73).**
- **Ks. Paateron kohdalla lausuttu.**

Poliisikomentaja Riikosen rikosvastuu (2)

ESIMIEHEN TIETOISUUS TIETOLÄHTEIDEN KÄYTÖSTÄ JA REKISTERÖINNIN JA KIRJAAMISEN PUUTTEISTA (Aapion todistajankuulustelu / tynnyrituomio)

- Kesäkuussa 2012 oli lähdetty siitä, että kyseessä oli **tiedottajatoiminta** (operaatio Duo).
- Elokuussa 2012 käsitti, että anonymisaattori oli helpottanut **tiedottajatoimintaa** (operaatio Duo).

Aapio oli saanut 30.10.2012 tietää poliisihallituksen laillisuusvalvontatarkastuksessa, että

- HPL:lla olisi ollut **vain satunnaisia tietolähteitä** eikä rekisteröityjä tietolähteitä
- rekisteröimättömyys johtuisi siitä, että HPL:llä oli ollut vain satunnaisia tietolähteitä
- **30.12.2012 tarkastuksessa oli tullut ilmi, että laitoksella ei ollut tietolähderekisteriä**
- oli puhuttu, että rekisteröintiin **olisi tarvittu suostumus**. Tämä oli Aapion kertoman mukaan vastannut nykyistä tulkintaa.
- Satunnaisten tietolähteiden dokumentointi oli ollut olematonta.

Poliisikomentaja Riikosen väitteet (1)

Poliisiyksikön päällikkö ei HPL kokoisessa laitoksessa voi eikä saa puuttua alaistensa toimiin muutoin kuin aivan poikkeustilanteissa.

- Sjä: Huumausainerikosyksikössä on ollut 2000-luvun alusta alkaen säännösten ja määräysten vastaista
 - Aarnio I, yhteistyöongelmat, tynnyriepäilyt, tietolähde epäilyt
- Virkamieslaki 14 § ja työjärjestyksen johtamisvelvoite edellyttävät puuttumista

Sisäasiainministeriö eikä poliisihallitus (POHA) ole riidattomasti määrännyt oman ohjeensa mukaan Helsingin laitoksen noudattamaan viitattuja asetusta ja määräyksiä.

- Sjä: erillisen määräyksen puuttuminen on riidatonta, mutta lakia ja asetusta pitää noudattaa ilman erillistä määräystä voimaantulosäännöksen mukaisesti.
- Sjä: Asetus 174/2008 on tullut voimaan 1.4.2008, eikä Helsingin poliisilaitokselle ole annettu erivapauksia.

Syytteessä tarkoitetut ”rikokset” on tehty ja selvitetty jo ennen 7.5.2013

- Sjä: Syytteen mukaisesti kyse on laiminlyöntirikoksesta . Tietolähteitä on alettu rekisteröimään uudelleen vasta kesällä 2014 ja lainvastaista tilaa on ylläpidetty myös 8.5.2013 jälkeen.

Poliisikomentaja Riikosen väitteet (2)

Riikonen ei ole tiennyt eikä liioin pitänyt varsin todennäköisenä sitä, että hänen toimintansa olisi ollut jossakin suhteessa vastoin virkavelvollisuutta.

- Sjä: Riikosen tahallisuus on käräjäoikeuden arvioitavana (mm. laillisuusvalvonta ptk 30.10.2012, Rauramaan ja Aapion raportointi, valtiosyyttäjän ratkaisut.)
- Sjä: Riikosen mukaan, vaikka hän olisi tiennyt, hän ei olisi voinut tai saanut puuttua kuin erityistapauksessa alaistensa toimintaan. Kirjallisen vastauksen mukaan hän ei tiennyt tiennyt, että asetus velvoitti Helsingin poliisilaitosta. Riikosen asemassa olevalta virkamieheltä ko. väitteet ovat merkityksettömiä. Hänen on pitänyt ymmärtää.

Poliisilaitoksen (HPL) käytössä oli tietolähderekisteri ja sen käyttöä varten on Riikonen tehnyt nimitykset, jotka ovat olemassa syytteen tekoaikana.

- Sjä: Syyte ei koske nimitysten laiminlyöntiä. Asia (järjestäminen) on hoidettu esimerkillisesti.
- Sjä: syyte ei koske myöskään rekisterin käyttömahdollisuutta, vaan kirjausten ja rekisteröintien puuttumista, josta Riikosella oli tietoa.

Määräys koskee vain ohjattua tietolähteiden käyttöä (aktiivinen vs. passiivinen käyttö)

- Sjä: Jo lain esitöistä ilmenee, että tietolähteen käytöllä viitataan vapaaehtoiseen tietojen antamiseen (266/2004, s. 35-36). Määräyksessä tietolähteellä tarkoitetaan lainvalvontaorganisaation ulkopuolista henkilöä, joka antaa rikosten torjuntaan liittyvää luottamuksellista tietoa poliisille.

Apulaispoliisipäällikkö Aapion rikosvastuu (1)

ESIMIESASEMA

- **Poliisiasetus 4 § (1006/2008)**

Toiminnallisista johtosuhteista voidaan määrätä työjärjestyksessä **(7§)**

- Aarnio on toiminut huumerikosyksikön päällikkönä (**RIIDATONTA**)

- **Poliisihallituksen työjärjestykset (S.63-S.64)**

”Tulosyksikönjohtajan tehtävänä on johtaa, kehittää ja valvoa yksikön toimintaa”.

”Tiedottaa esimiehille toimintaa koskevista merkittävistä tapahtumista ja havainnoista”.

ESIMIESASEMAN MUKAINEN PUUTTUMISVELVOLLISUUS

- **VML 14 §, laillisuusvalvontaohjeet ja -määräykset (S.71 - S.73).**

- **Ks. Paateron kohdalla lausuttu.**

Apulaispoliisipäällikkö Aapion rikosvastuu (2)

ESIMIEHEN TIETOISUUS TIETOLÄHTEIDEN KÄYTÖSTÄ JA REKISTERÖINNIN JA KIRJAAMISEN PUUTTEISTA (Aapion todistajankuulustelu / tynnyrituomio)

- Kesäkuussa 2012 A lähti siitä, että kyseessä oli **tiedottajatoiminta** (operaatio Duo)
- Elokuussa 2012 A käsitti, että anonymisaattori oli helpottanut **tiedottajatoimintaa** (operaatio Duo)
- Aapio on saanut 30.10.2012 tietää poliisihallituksen laillisuusvalvontatarkastuksessa, että
 - HPL saa tietoa tietolähteiltä, jotka eivät anna suostumustaan rekisteröintiin
 - **30.12.2012 tarkastuksessa oli tullut ilmi myös, että laitoksella ei ollut tietolähderekisteriä.**
- Satunnaisten tietolähteiden dokumentointi oli ollut olematonta.
- Aapio on selvittänyt taloushallinnosta kulujen kirjaamista, joten hänen on täytynyt nähdä, että tositteet eivät ole riittävästi yksilöityjä

Apulaispoliisipäällikkö Aapion rikosvastuu (2)

ESIMIEHEN TIETOISUUS TIETOLÄHTEIDEN KÄYTÖSTÄ JA REKISTERÖINNIN JA KIRJAAMISEN PUUTTEISTA (Aapion todistajankuulustelu / tynnyrituomio)

Aapio on ollut läsnä **22.11.2012 palaverissa**, joka järjestettiin Pasilan poliisitalo 2:ssa. Läsnä olivat lisäksi Robin Lardot, Pentti Kangasniemi, Esa Grönlund, Risto Lohi, Jari Aarnio, Juha Piippo, Heikki Kopperoinen

- Palaverissa Aarnio kertoi, että heillä olisi toistasataa operaatiopuhelinta, joten HPL ei pysty KRP:n toimittamien IMEI- ja liittymänumeroiden perusteella yksilöidysti selvittämään, miltä osin on kyse heidän puhelimistaan (mm. henkilötodistelu / Lohi)

□ Paikallaolijat ovat saaneet varmuuden siitä, että operatiivisen toiminnan kirjaaminen on puutteellista (henkilötodistelu)

Apulaispoliisipäällikkö Aapion väitteet

- Sjä: Aapion kirjallisen vastauksen väitteet eivät ole merkityksellisiä, sillä hän ei ole käsitellyt asiaa esimiesvastuun näkökulmasta. Kirjallisessa vastauksessa ei ole sanaakaan hänen vastuustansa suhteessa Jari Aarnioon. (Esimiesvastuusta ks. aiemmin esitetty)
- Sjä: Sillä ei ole merkitystä, onko tieto puutteellisesta kirjaamisesta tullut päivittäisjohtamisen kautta vai muilla tavoin.
 - Virkatehtäviä on hoidettava asianmukaisesti. Laillisuusvalvontaa (esimiesten velvollisuus) koskevien ohjeiden mukaan:

”Laillisuusvalvonnan havaitsemiin tai muutoin havaittuihin laiminlyönteihin..... tulee puuttua viipymättä” (S.71 ja S.73)
- Sjä: Suostumusedellytyksen osalta ks. aiemmin lausuttu.
- Sjä: Aapio on voinut pyytää laillisuusvalvontaa tai syyttäjää selvittämään epäiltyä laiminlyöntiä.
 - Aapio ei ole edes kysynyt vallinneissa olosuhteissa, onko tietolähteiden käyttöä kirjattu mitenkään.

Rikoskomisario Aarnion rikosvastuu (1)

ESIMIESASEMA

- **Poliisiasetus 4 § (1006/2008)**

Toiminnallisista johtosuhteista voidaan määrätä työjärjestyksessä **(7§)**

- Aarnio on toiminut huumerikosyksikön päällikkönä (**RIIDATONTA**)

- **Poliisihallituksen pysyväisohjeet työjärjestykset (S.63-S.64)**

”Tulosyksikön johtajan tehtävänä on johtaa, kehittää ja valvoa yksikön toimintaa”.

”Tiedottaa esimiehille toimintaa koskevista merkittävistä tapahtumista ja havainnoista”.

”Huumerikosyksikön tehtävänä on ylläpitää tiedottajarekisteriä”.

ESIMIESASEMAN MUKAINEN PUUTTUMISVELVOLLISUUS

- **VML 14 §, laillisuusvalvontaohjeet ja -määräykset (S.71 - S.73).**

- **Ks. Paateron kohdalla lausuttu.**

Rikoskomisario Aarnion väitteet (1)

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin (761/2003) vuonna 2005 tehdyn muutoksen perusteella paikallinen henkilörekisteri ei ole ollut enää lain mukainen.

- Sjä: 30.10.2012 (S.43) Aarnio ilmoitti, että rekisteröinnin este oli tietolähteen suostumuksen puute. 19.12.2013 valtakunnansyyttäjälle annetussa selvityksessä rekisteröimättömyys on selitetty sillä, että Helsingin poliisilaitoksella on ollut vain satunnaisia tietolähteitä (S.58) Aarnion selitys on syntynyt näiden ajankohtien jälkeen. Ks. Lisäksi erilliset diat.

Vuonna 2008 rekisterissä olevat henkilöt peruuttivat suostumuksensa rekisteröinnille, mutta rekisteri ei lakannut tai tietosisältö oleellisesti muuttunut. Halukkaat ovat voineet rekisteröityä HPL:n tai KRP:n rekisteriin.

- Sjä: Väitteen mukaan suostumusten peruuttaminen perustui mediatietoihin. Peruuttamisia ei kuitenkaan tapahtunut muissa suurissa yksiköissä pääkaupunkiseudulla. Aarnion perusnäkemys vuosikymmenen ajan on ollut, että tietolähdetietoa ei jaeta. Väite vaihtoehtoisesta rekisteröimismahdollisuudesta on Aarnion lausumana ristiriitainen. Aarnio on lausunut, että hänen ja RHU:n kannalta lähtökohta on ollut koko ajan se, että tietolähteen paljastuminen oli ehdottomasti kyettävä estämään. RHU ei halunnut tietoja valtakunnalliseen rekisteriin, jota hallinnoi KRP.

Rikoskomisario Aarnion väitteet (2)

Koodigeneraattorin käyttäminen ei auta torjumaan paljastumisen uhkaa.

- Sjä: Koodit on ollut tarkoitus luoda laitoskohtaisesti ja koodin takana oleva salaamaton henkilötieto on ollut laitoksen kassakaapissa tai Aarnion autotallissa. Järjestelmä on ollut ihan yhtä turvallinen kuin ennen rekisteröinnin lakkaamista.

Ketään ei ole voinut pakottaa tietolähteeksi, eikä ketään ole voinut pakottaa tietolähderekisteriin.

- Sjä: Prosessin kohteena ovat vapaaehtoisesti tietoa luovuttaneet varsinaiset vasikat

Tietosuoja-valtuutettu toteaa esitutkintaan antamassa lausunnossa 10.11.2015, että kun säännöksen mukaan tieto voidaan rekisteröidä, ei ole kysymys ehdottomasta velvollisuudesta rekisteröimiseen, jollei esimies tai organisaatio ole määrännyt rekisteröintiä tehtäväksi.

- Sjä: SM asetuksessa 174/2008 rekisteröinti on määrätty tehtäväksi.
- Sjä: esimerkiksi lain 2 luvun 2 §:n 2 momentin (761/2003) mukaan poliisiasiantietojärjestelmään voidaan kirjata henkilöä koskevia tietoja. Yksikään poliisi ei ole pitänyt mainittua velvollisuutta täysin harkinnanvaraisena lain sanamuodosta huolimatta.

Rikoskomisario Aarnion väitteet (3)

Mikään muu poliisin henkilörekisteri ei perustu vapaaehtoisuuteen, koska niihin merkitsemisen edellytyksistä on säädetty eduskunnan hyväksymässä henkilötietolakiin nähden erityislaissa, laissa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa.

- Sjä: Tietolähderekisteristä (poliisiasiain tietojärjestelmä), paikallisista rekistereistä on säädetty samassa laissa, kuin epäiltyjen rekisteristä. Myös EPRI:n osalta säädetään 4 §:ssä, että ”voi sisältää” ... ”saadaan tallettaa”.
- Sjä: EPRI:n osalta ei ole erityisiä laissa muita tarkentavia edellytyksiä kuin teon vakavuus. Muiden laissa mainittujen rekistereiden osalta ei ole edes tätä vaatimusta.
- Sjä: Väitteen ainoa tarkoitus on sotkea asiaa. Juridinen argumentaatio ei perustu lakiin

KRP ei ole huolehtinut sille poliisin ylijohdon määräämästä tehtävästä päivittää JTT-käsikirjaa, joka oli edellytyksenä JTT-toiminnan käynnistämiseksi.

- Sjä: Lakia ja asetusta on noudatettava ilman ylijohdon siunausta tai käsikirjaa. Tämä on kaikille kansalaisille itsestään selvää-

H. Poliisin ylijohdo ei voine antaa velvoittavaa määräystä, kun normihierarkiassa ylemmän tasoisen säädöksen eli

Rikoskomisario Aarnion väitteet (4)

Poliisin ylijohdo ei voine antaa velvoittavaa määräystä, kun normihierarkiassa ylemmän tasoisen säädöksen eli asetuksen mukaan päätäntävalta on poliisipäälliköllä.

- Sjä: poliisipäällikkö on käyttänyt mainittua valtaa määräämällä toiminnan **järjestämisestä** SM asetuksen 11 §:n mukaisesti (S.65) (ja aiemmin syyskuussa 2008 / Markku Mäkinen). Määräyksen mukaan Rainialan on tullut toteuttaa JTT-toimintaa ja Aarnion Rainialan esimiehenä tullut huolehtia siitä, että Rainiala toimii lain ja asetusten mukaan.
- Sjä: Passiivimuoto on irrelevanttia. Syyte ei koske tietolähdetoiminnan järjestämistä.

Määräyksen 4825 sanamuoto tukee väitettä rekisteröinnin vapaaehtoisuudesta

Kun osoittautuu, että henkilö on jo aiemminkin antanut poliisille sellaista tietoa, joka on hyödyttänyt poliisin toimintaa, ja hän muutoin kuin kertaluonteisesti yksittäistapauksessa antaa vihjetietoa, tulee tällainen tietolähde rekisteröidä tai asianomainen tieto syöttää EPRI-järjestelmään.

- Sjä: Aarnion väite siitä, että kyse ei ole poliisihallituksen väittämin tavoin kirjoitusvirheestä on mahdollisen, koska tarkoitus on voinut olla mahdollistaa HPL:n toiminta. JATKUU....

Rikoskomisario Aarnion väitteet (4)

Määräyksen 4825 sanamuoto tukee väitettä rekisteröinnin vapaaehtoisuudesta

- Sjä: Väite on kuitenkin merkityksetön, koska asetus velvoitti rekisteröimään ja kirjaamaan tietolähteiden käyttö.
- Sjä: Tarkalleen ottaen määräyksen teksti estäisi saadun tiedon kirjaamisen rekisteröityjen tietolähteiden osalta ja päinvastoin. Sellaisenaan se olisi absurdi.

Kaikilla lainvalvontaorganisaatioilla on vihjepuhelimia, joihin voi soittaa nimettömänä ja joissa voi antaa tietoa ilman, että kukaan ehdottaa rekisteröimistä.

- Sjä: Ainakin HPL:n vihjepuhelin on automaattinen puhelinvastaaja, joka ei varmuudella ehdota rekisteröimistä. Laissa tietolähteellä tarkoitetaan luottamuksellista suhdetta, joka syntyy poliisihenkilön ja tietolähteen välillä. Anonyymit vihjeen antajat eivät ole prosessin kohteena.

Rikoskomisario Aarnion väitteet (5)

Lisäksi määräyksen 4852 sanamuoto jättää auki kysymyksen siitä, mitä tulee tehdä henkilöille, jotka ovat antaneet poliisille vihjetietoa, joka *ei ole hyödyttänyt* poliisin toimintaa.

- Sjä: Prosessin kohteena ovat varsinaiset vasikat. Syyte ei koske väerien tai hyödyttömien tietojen antajia, joten väite on täysin irrelevantti. Toisaalta Aarnio on kiistänyt palkkioiden maksamisen Suomessa. Määräysten ratio on henki ja terveys jne., mutta ei yksin palkkioiden lypsämismahdollisuus.

Sisäministeriön määräys 2006-01324/Tu-42 ja ohje SMDnro/2011/700 sekä poliisihallituksen ohje 2020/2012/318. Asiakirjojen syytteessä viitatu osat eivät sisällä mitään sellaista velvoitetta, jota Aarnio olisi menettelyllään rikkonut.

- Sjä: Ohjeet selventävät virkamieslain 14 §:n ja SM asetuksen 174/2008 velvoitteita.

Huumerikosyksikön tehtävänä on mm. *kerätä ja hyödyntää havainto- ja vihjetietoja sekä ylläpitää tiedottajarekisteriä, joka ohje on annettu huumerikosyksikölle, ei sen johtajalle.*

- Sjä: Yksikön johtaja on voinut järjestää direktio-oikeutensa perusteella alaistensa tehtäväksi esimerkiksi rekisterin ylläpidon. Näin ei ole tapahtunut. Kirjaamista ja rekisteröintiä koskevat velvoitteet eivät ilmene kyseisestä työjärjestyksestä, vaan SM asetuksesta.

Rikoskomisario Aarnion väitteet (5)

Tietolähteiden poistaminen rekisteristä on tapahtunut 2007 tai viimeistään alkuvuodesta 2008. Siten teko on rikosoikeudellisesti vanhentunut 2012 tai 2013.

- Sjä: Aarnion käsitys ajankohdasta on ristiriitainen. Hänen mukaan tietolähteet halusivat pois rekisteristä kis Semin tapauksen saatua julkisuutta. Kis Semi esiintyi 4.9.2008 YLE:n Silminnäkijä-ohjelmassa (Wikipedia).
- Sjä: Laiminlyöntirikos on alkanut todennäköisesti tämän ajankohdan jälkeen. Esitutinnan mukaan tietoa on yhä saatu (todennäköisimmin samoilta henkilöiltä), vaikka rekisteritiedot poistettiin. Kyse on siten jatkuvasta laiminlyönnistä, joka RL 8 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan alkaa vanheta, kun lainvastainen asiantila on päättynyt.
 - Jos rikolliseen tekoon sisältyy lainvastaisen asiantilan ylläpitäminen, eli kyseessä on **jatkuva rikos**, syyteoikeuden vanhentumisaika alkaa vasta sellaisen tilan päättymisestä (Tapani-Tolvanen 2008: Rikosoikeuden yleinen osa – vastuuoppi, s. 451).

Rikostarkastaja (1.7.2010 lukien) Rainialan väitteet (1)

- A. Poliisilain 36 a §:n jokaisessa momentissa mainitaan ”voidaan”, joka sinänsä jättää lain soveltajalle laajaa harkintavaltaa.
- B. Rainialan lisenssiaattitutkimuksen keskeinen toteamus oli se, että tietolähdetoimintaa koskeva sääntely ei täytä poliisin toimivaltasäännöksenä PL 2.3 §:n ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen legaliteettivaatimuksia mm. täsmällisyys ja tarkkarajaisuusvaatimusten osalta.
- C. Lain tarkoittama tietolähdetoiminta ja järjestäytynyt tietolähdetoiminta ovat käsitteellisesti eri asioita.
- D. Helsingin poliisilaitokselle ei kuitenkaan ole annettu määräystä (SM-2008–01401/Ri-2) 4.4. kohdassa tarkoitetun järjestelmällinen tietolähdetoiminnan (JTT) järjestämisestä.
- E. Asetus sääntelee tietolähdetoimintaa ja sen järjestämistä hyvin yleisellä tasolla.
- F. Mitään ohjeita ei ole annettu, mitä itse asiassa on kirjattava. Kirjataanko käyttö vai saatu tieto tai molemmat. Epäselvää oli myös se, mihin tieto tuli kirjata.

Rikostarkastaja (1.7.2010 lukien) Rainialan väitteet (2)

- G. Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimesta (761/2003) tuli voimaan 1.10.2003. Tämän jälkeen yksikkökohtaisia rekistereitä ei sallittu, koska asiakokonaisuuteen oli perustettu valtakunnallinen rekisteri.
- H. Asetusta valmistelleen todistajan mukaan hyväksymismenettelyä ei ollut tarkoituksenmukaista kuvata asetuksessa vaan käsikirjassa.
- I. Oliko määräyksen antamisen jälkeen rekisteröinnin vaihtoehto se, että tiedot talletettiin EPRI-järjestelmään?
- J. Peruskysymys oli se, voitiinko tietolähde asetuksen perusteella rekisteröidä vastoin hänen tahtoaan, koska vapaaehtoisuus oli lain mukaan koko toiminnan perusta ja lähtökohta.
- K. Ohjetta palkkion maksamisesta ei kuitenkaan ollut annettu ainakaan vuoden 2013 loppuun mennessä.
- L. Tieto ongelmista ja epäkohdista oli saatettu poliisin ylijohdon tietoon ainakin 2009

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Poliisilain 36 a §:n jokaisessa momentissa mainitaan ”voidaan”, joka sinänsä jättää lain soveltajalle laajaa harkintavaltaa.

- Sjä: Poliisilain 36a § ei mahdollista täysin harkinnanvaraista rekisteröintiä. Lainsäätäjän tarkoitus rajaa mahdollisuuden jättää tietolähde rekisteröimättä, vain ainutkertaisiin poikkeuksellisiin tilanteisiin. Pidempiaikaisten suhteiden osalta tulkintaongelmaa ei edes ole. Pidempiaikaisia tietolähdesuhteita on rekisteröity ennen ja jälkeen syytteen tekoajan ja muualla Suomessa tekoajalla. Rainiala on tutustunut lain esitöihin ja ne löytyvät viittauksina hänen opinnäytteestään.

1 a § (9.1.1998/4)

Poliisiasiain tietojärjestelmä (PATJA)

Poliisiasiain tietojärjestelmä on poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä tietojärjestelmä.

Poliisiasiain tietojärjestelmän tietokantaan saa kerätä ja tallettaa järjestelmän yhteiskäyttöön ja erillisiin osarekistereihin tietoja henkilöistä poliisilain 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Henkilötietolaki 22.4.1999/523

2 § Soveltamisala

Henkilötietoja käsiteltäessä on noudatettava, mitä tässä laissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Rainialan lisensiaattitutkimuksen keskeinen toteamus oli se, että tietolähdetoimintaa koskeva sääntely ei täytä poliisin toimivaltasäännöksenä PL 2.3 §:n ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen legaliteettivaatimuksia mm. täsmällisyys ja tarkkarajaisuusvaatimusten osalta.

- Sjä: Rainialan lisensiaattitutkimuksen keskeinen toteamus on tosiasiaa se, että perusoikeuksien rajoituksen keskeisen sisällön on ilmentävä itse laista tarkkarajaisesti (s. 116). **Tämä on täysin eri asia kuin Rainialan oma kyky ymmärtää säännöksen tai määräyksen sisältö kirjaamisen/rekisteröinnin osalta.**

Kun tietolähteeltä otetaan **passiivisesti vastaan tietoa**, se ei kuulu Rainialan tutkimuksen tarkoitamiin ongelmatilanteisiin. Tietolähteen ohjattu käyttö sen sijaan voisi joissakin tilanteissa loukata tutkinnan kohteen perusoikeuksia. Tällaiset tilanteet ovat todella harvinaisia ja siten käytännössä syytteen ulkopuolella. Laillisuusvalvontatarkastuksessa 30.10.2012 (S.43) HPL on kuvannut passiivista tietojen vastaanottamista.

”Voidaankin kysyä, miten poliisi voi käyttää tietolähdettä PolL 36a.1 nojalla. Kyseisen säännöksen nojalla **poliisi voi ongelmitta vastaanottaa tietolähteeltä tämän itsenäisesti ilman poliisin ohjausta hankkimaa tietoa**. Tämä tarkoittaa sitä, että poliisi voi tavata tietolähteitään ja passiivisesti vastaanottaa heiltä saamaansa tietoa”.

”Ongelmaksi tilanne voi muodostua silloin, jos poliisi pyytää tietolähdettä hankkimaan tietoa jonkun ihmis- tai perusoikeussuojan piiristä. Tällöin ollaan hyvin lähellä tilannetta, jossa poliisi on tietolähdettä välikätenä käyttämällä puuttunut perus- ja ihmisoikeuksien suojaamiin oikeuksiin”.

(OTL Petri Rainiala: Tiedottajan käyttö poliisin tiedonhankintamenetelmänä s. 117)

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Lain tarkoittama tietolähdetoiminta ja järjestäytynyt tietolähdetoiminta ovat käsitteellisesti eri asioita.

- Sjä: Laissa, asetuksessa ja määräyksessä tietolähteellä tarkoitetaan samaa asiaa. SM:n **asetuksessa ja määräyksessä on työnjohdollisia määräyksiä** JTT-toiminnan organisaatorakenteesta ja kirjaamisen tarkkuudesta. Lain esitöistä ilmenee vaatimus rekisteröinnin perusteista.

Tietolähdetoiminnan tekee järjestelmälliseksi organisaatiomalli, eikä rekisteröiminen, kuten harhaanjohtavasti pyritään esittämään.

”Poliisilain 36a.2 koskee tietolähteenä toimivan henkilön rekisteröintiä. Tietolähteen rekisteröinnin avulla pyritään lisäämään poliisin mahdollisuuksia hyödyntää tietolähteitä valtakunnallisesti. Rekisteröinnin tavoitteena on saada poliisin yleisimmin käytetyt tietolähteet rekisteröityä, jolloin **toiminnan ja palkkioiden maksun valvonta tehostuu**”.

(OTL Petri Rainiala: Tiedottajan käyttö poliisin tiedonhankintamenetelmänä s. 125-126)

Myös asetus ja määräys koskevat yksiselitteisesti tietolähteenä toimivan henkilön rekisteröintiä. Työnjohdollisesti toiminta on määrätty järjestämään **esimies-valvoja-käsittelijäpari** mallin mukaisesti. Kirjaamisen tarkkuudeksi on määrätty jälkikäteisen valvonnan mahdollistaminen, joka on totaalilaiminlyönnin vallitessa ilmeisen säännösten ja määräysten vastainen menettely.

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Helsingin poliisilaitokselle ei kuitenkaan ole annettu määräystä (SM-2008–01401/Ri-2) 4.4. kohdassa tarkoitetun järjestelmällinen tietolähdetoiminnan (JTT) järjestämisestä.

- Sjä: Erillistä ylijohdon määräystä ei ole tarvinnut antaa, koska velvollisuus tietolähteiden käytön kirjaamiseen ja rekisteröintiin tulee lain tarkoituksesta ja SM:n asetuksesta.

Rainiala on 21.2.2014 tehnyt tietolähdeasian tutkinnanjohtajia koskevan tutkintapyynnön suoritetujen kotietsintöjen laillisuutta koskien. Tutkintapyynnössä hän on ymmärtänyt normihierarkian täysin oikein:

”Normihierarkian perusajatuksena on, että oikeusjärjestys koostuu eritasoisista oikeusnormeista, joista ylemmänasteinen sisältää aina valtuutuksen alemmanasteisen normin antamiseen eikä päinvastoin. Tässä tilanteessa on kyseenalaista mikä merkitys asetusta alemman tasoiselle määräykselle voidaan antaa, koska se on ilmeisessä ristiriidassa asetuksen kanssa. Oikea tulkinta lienee se, ettei määräyksellä voida antaa sisällöltään asetusta laajempia määräyksiä”.

Asianaja Jukka Rahikkala

Rikostarkastaja Petri Rainiala

Helsingissä 21. Helmikuuta 2014

Tietoa on passiivisesti saatu muilta kuin ainutkertaisilta tiedottajilta (toimintaan on esimerkiksi hankittu lukemattomia puhelimia ja liittymiä). SM:n asetuksen kirjaamis- ja rekisteröintivelvoite muodostaa tällöin virkamiestä velvoittavan riittävän selvän säännöksen. Ylijohdon määräyksellä ei voida kaventaa SM:n asetuksen soveltamisalaa. Mikään ei osoita, että Rainiala olisi täyttänyt selonottovelvollisuutensa EIT:n ja KKO:n linjaamalla tavalla. JATKUU.....

Vastaukset Rainialan väitteisiin

”Normihierarkian perusajatuksena on, että oikeusjärjestys koostuu eritasoisista oikeusnormeista, joista ylemmänasteinen sisältää aina valtuutuksen alemmanasteisen normin antamiseen eikä päinvastoin. Tässä tilanteessa on kyseenalaista mikä merkitys asetusta alemman tasoiselle määräykselle voidaan antaa, koska se on ilmeisessä ristiriidassa asetuksen kanssa. Oikea tulkinta lienee se, ettei määräyksellä voida antaa sisällöltään asetusta laajempia määräyksiä”.

Asianaja Jukka Rahikkala

Rikostarkastaja Petri Rainiala

Helsingissä 21. Helmikuuta 2014

”Normihierarkian lähtökohtana on se, että ylempää normia tulee soveltaa, jos se on ristiriidassa alemman tasoisen säädöksen kanssa. Lain soveltajan ei voida edellyttää ristiriitatilanteessa ryhtyä liian pitkälle soveltamaan asetusta, koska määräyksien mukaan tiedossa oli, että lisäohjeistusta on tulossa”.

Helsinki 6.7.2018

PETRI RAINIALA

Jukka Rahikkala
asianajaja

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Asetus sääntelee tietolähdetoimintaa ja sen järjestämistä hyvin yleisellä tasolla.

- Sjä: Rainialan osalta tietolähdetoiminnan järjestäminen ei ole varsinaisesti prosessin kohden vaan tietolähteiden käytön kirjaaminen ja varsinaisten vasikoiden rekisteröinti, eli tietolähdetoiminnan toteuttaminen. Rainialan asema JTT-esimiehenä on riidaton.

Rainiala on vastannut toiminnan toteuttamisesta kokonaisuudessaan ja tietolähteiden hyväksymisestä riskiarvion tekemisen jälkeen tietolähteiksi. Kollegat Espoosta, Vantaalta ja KRP:stä ovat varmasti olleet käytettävissä ongelmatilanteista. Eruopolin käsikirja ja Rainialan hallusta löytnyt poliisihallituksen virallisesti vahvistamatta jäänyt käsikirja ovat olleet hyviä apuvälineitä tulkintaongelmiin. Rainiala ei ole esitutkinnassa kuvannut selonottovelvollisuutensa (KKO + EIT) täyttämistä kirjaamisen tai tietolähteen hyväksymisen osalta.

JTT-esimiehen tulee esimerkiksi huolehtia siitä, että valvoja hoitaa velvollisuutensa asianmukaisesti. Palkkioiden, kulujen ja puhelinhankintojen anonymisointi on todistelun mukaan ollut tarkoituksellista HPL:n huumausainerikososyksikössä, jonka välttämätön seuraus on ollut valvonnan mahdottomuus.

Tietolähdetoiminnan toteuttamisen osalta Rainiala on opinnäytteessään kuvannut toimimisvelvoitetta riittävän oikein - ainakin rikosoikeudellisen tahallisuuden poistavalla tavalla (ks. aiemmin viitattu lainaus s. 127).

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Mitään ohjeita ei ole annettu, mitä itse asiassa on kirjattava. Kirjataanko käyttö vai saatu tieto tai molemmat. Epäselvää oli myös se, mihin tieto tuli kirjata.

- Sjä: Tietolähdetoiminnan toteuttamisen osalta Rainiala on opinnäytteessään sivulla 127 kuvannut asetuksen 11 §:n toimimisvelvoitetta riittävän oikein. Tietolähteiden tapaamisten dokumentointi keskeisine seikkoineen olisi todennäköisesti riittänyt syytteiden nostamatta jättämiselle.
- Sjä: Rainialan opinnäytteestä ja asetuksen perustelumuihiosta (S.59), joka on ollut poliisien saatavilla on ilmennyt, että saadun **tiedon lisäksi pitää kirjata tietolähteen käyttö** kokonaisuudessaan luotettavalla tavalla

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että tietolähteen käyttäminen olisi kirjattava. Kirjaaminen olisi tehtävä luotettavalla tavalla ja riittävän yksityiskohtaisesti. Tietolähteen käyttämisestä ei kirjattaisi pelkästään sitä, mitä tietoa tietolähdetoiminnalla on saatu, vaan tietolähteen käyttäminen olisi dokumentoitava kokonaisuudessaan luotettavalla tavalla. Kirjaaminen olisi oltava niin yksityiskohtaista, että jälkikäteen voitaisiin varmistaa tietolähteen käyttämisen perusteet ja edellytykset kussakin yksittäisessä tiedonhankintatapauksessa. Edellä pykälän 1 momentin perusteluissa mainittu määräys sisältää yksityiskohtaiset ohjeet tietolähteen käytön kirjaamisesta

JATKUU.....

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Mitään ohjeita ei ole annettu, mitä itse asiassa on kirjattava. Kirjataanko käyttö vai saatu tieto tai molemmat. Epäselvää oli myös se, mihin tieto tuli kirjata.

- Sjä: SM asetuksen 21 §:ssä kuvattu vuosittainen raportointivelvollisuus antaa myös johtoa tietolähteen käytön kirjaamisen tarkkuudesta, koska ilman kirjaamista olisi hankalaa luotettavasti raportoida toiminnan merkityksellisyydestä, toiminnan yhteydessä havaituista ongelmista ja sen kehittämistarpeista ja muista merkittävistä seikoista.
- Sjä: Rainialan väite on ymmärrettävä siten, että, jos olisi ollut olemassa muita kuin satunnaisia tietolähteitä ja joilta olisi saatu suostumus rekisteröintiin, hän ei olisi pystynyt silti kirjaamaan mitään = **totaaliymmärtämättömyys.**

Syyttäjien käsityksen mukaan sellainen ymmärtämättömyys ei ole uskottavaa, koska Rainiala on pystynyt hoitamaan vaativaa rikostutkintaa menestyksekkäästi.

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimesta (761/2003) tuli voimaan 1.10.2003. Tämän jälkeen yksikkökohtaisia rekistereitä ei sallittu, koska asiakokonaisuuteen oli perustettu valtakunnallinen rekisteri.

- Sjä: Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimesta (761/2003) tuli voimaan 1.10.2003. Laki ei merkinnyt tietolähderekisterin perustamista. Rekistereitä ei perusteta lailla ja poliisiasiantietojärjestelmä (PATJA) oli perustettu jo aiemmin.
- Sjä: Seurantaryhmän kokouksessa 17.12.2012 (S.48), jossa Rainiala oli läsnä todetaan rekisterin perustamisesta:

*Puheenjohtaja (Hankilanoja) toi esiin, että **keskitetty valtakunnallinen JTT-rekisteri perustetaan vuoden 2013 aikana**. Rekisteriin on tarkoitus viedä rekisteröityjen tietolähteiden FI-koodit, rekisteröinnin suorittaneen tahon yhteystiedot ja maksetut palkkiot. Asiaa on käsitelty Pohan normiryhmässä. **Rekisteri tulee olemaan osa Patjaa, kuten henkilörekisterilaissa on määrätty.***

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimesta (761/2003) tuli voimaan 1.10.2003. Tämän jälkeen yksikkökohtaisia rekistereitä ei sallittu, koska asiakokonaisuuteen oli perustettu valtakunnallinen rekisteri.

- Sjä: Ensisijaisesti katsomme, että

Patjasta on puuttunut osio tietolähtetiedoille. **Paikallisesti perustetut ja käytetyt rekisterit eivät ole voineet olla päällekkäisiä valtakunnallisen tietojärjestelmän kanssa ennen rekisterin luomista ja kuin siellä on siten voinut olla päällekkäistä tietoa jonkin toisen rekisterin kanssa.** Patjaan/ SALPA.aan ei ole tullut 2013 aikana Hankilanojan kuvaamaa osiota.

- Sjä: toissijaisesti katsomme, että

Paikalliset rekisteri eivät ole olleet lain vastaisia syytteen tekoaikana, vaan henkilötietolain 3 §:n 1 momentin 3-kohdan tarkoittamia tietojoukon osia (tarkemmin loogisen rekisterikokonaisuuden käsitteestä kertoo todistaja Råman).

- Sjä: **Tosiasiassa kiistämisperuste ei voi liittyä Rainialan tekoaikaiseen tahallisuuteen tai tarkoitukseen. Rainialan mukaan valmiudet on ollut rekisteröidä varsinaisia tietolähteitä, jos niitä vain olisi ollut.**

Lisäksi HPL kirjasi tietolähteitään ongelmitta 2008 asti ja silloinkin esteeksi muodostui ainoastaan tietolähteen suostumus.

Vastaukset Rainialan väitteisiin

Asetusta valmistelleen todistajan mukaan hyväksymismenettelyä ei ollut tarkoituksenmukaista kuvata asetuksessa vaan käsikirjassa.

- Sjä: Rainiala on täysin tietoinen, että hyväksymismenettely kohdistuu ensisijaisesti riskiarvion tekemiseen. Riskejä on kuvattu tarkemmin esimerkiksi JTT-Hanke-käsikirjassa, joka on takavarikoitu Rainialan hallussa olleelta tietokoneelta (S.10)

”Esimiesten ei pitäisi hyväksyä rekisteröintiä ja tietolähteiden käyttöä ilman näyttöä siitä, että riskejä on harkittu ja että on olemassa niitä koskeva suunnitelma” (käsikirjan sivu 19).

- Sjä: **Hyväksymismenettelyn kuvaaminen** poliisihallituksen virallisesti hyväksymässä käsikirjassa ei ole ollut tarpeen Rainialan virkavelvollisuuden täyttämiseksi, **kyseessä on vain päätös**, johon hänelle on annettu harkintavalta.

Hyväksymispäätöksiä on kyetty tekemään HPL:ssä ennenkin ja uudelleen kesän 2014 jälkeen ilman, että itse menettelyä päätöksenteolle olisi millään lailla tarkennettu. Espoo, Vantaa, KRP ja Supo ovat kyenneet vastaavaan hyväksymistä koskevaan päätöksentekoon.

Erään tulkinnan hyväksymispäätöksen edellytyksistä Rainiala esittää opinnäytteensä sivulla 126.

Vastaukset Rainialan väitteisiin

- 1) **VÄITE ON VIRHEELLINEN.** Määräykset eivät ole sillä tavoin epäselviä, että laillinen ratkaisu olisi voinut olla tietolähteen käytön kirjaamatta jättäminen kokonaisuudessaan. Rainiala ei ole saanut jäädä vuosiksi ihmettelemää sitä, että rekisteröinnin vaihtoehto olisi ollut kirjata tiedot EPRIin

Kun osoittautuu, että henkilö on jo aiemminkin antanut poliisille sellaista tietoa, joka on hyödyttänyt poliisin toimintaa, ja hän muutoin kuin kertaluonteisesti yksittäistapauksessa antaa vihjetietoa, tulee tällainen tietolähde rekisteröidä tai asianomainen tieto syöttää EPRI-järjestelmään.

Esitutkinnassa rikostorjuntayksikkö on kuvannut tai sanaa kirjoitusvirheeksi. Tai-sanalla kanssakaan asiaa ei voi tulkita siten, että rekisteröinti ja tiedon syöttäminen olisivat vaihtoehtoisia. Tekstissä tietyt edellytykset henkilöt täytyy rekisteröidä, eikä joltakin henkilöltä saatu tieto voi korvata tätä velvoitetta.

Lisäksi Rainiala tuntee normihierarkian ja muualla asiasata säädetyn. Rainiala tietää, että EPRI:n käyttöoikeudet ovat laajemmalla joukolla poliisimiehiä, kuin sillä hyvin suppealla joukolla, jolla oli pääsy tietolähteen henkilöllisyyttä koskeviin tietoihin. Kyse ei voi olla korvaavasta menettelystä. EPRI-kirjaus ei myöskään mahdollista asetuksessa edellytettyä valvontamahdollisuutta.

Väite osoittaa korkeintaan Rainialan tahtoa sekoittaa käräjäoikutta ja hämärtää tahallisuusarviota.

Vastaukset Rainialan väitteisiin

J) VÄITE ON VIRHEELLINEN. Rekisteröinti ei tapahdu vastoin tietolähteeksi ryhtyvän tahtoa, jos tälle määräysten mukaisesti kerrotaan ennen tietolähteeksi ryhtymistä ja hyväksymistä ”pelisäännöt”.

On asiatonta väittää, että poliisilain 36 a § antaisi täyden harkintavallan poliisille rekisteröinnin suhteen, koska Rainiala on tuntenut tarkasti lainsäätäjän tahdon ja lain esityöt muutoinkin. Rekisteröintiä puoltavat paivavat syyt: HENGEN JA TERVEYDEN TURVAAMINEN, KORRUPTION ESTÄMINEN, OIKEUSVALTIOPERIAATTEEN MUKAINEN VALVONTA.

Rainialan väite on ristiriitainen, koska hänen opinnäytteensä mukaan satunnainenkin tietolähde tuulee rekisteröidä, jos tälle maksetaan palkkio (s. 126). Ei voi olla mitenkään tulkittavissa, että koko toiminnan lähtökohta olisi suostumus ja vapaaehtoisuus paitsi, jos tietolähteelle maksetaan palkkio. Tietolähteille on maksettu syytteen tekoaikana tasasummia, joka viittaa vahvasti palkkioiden maksamiseen.

Rainialan oma kirjallinen todiste 5 kertoo Pohan linjauksista päivämäärällä 5.12.2013. Poliisihallituksen linjaus on täysin yhteneväinen syyttäjän valmisteluistunnossakin esittämän väitteen kanssa. Tulkinta tulee laista, koska sitä vastaava päivitys määräkseen tehtiin vasta toukokuussa 2014.

Henkilölle täytyy kertoa oikeudet ja velvollisuudet ja tässä yhteydessä hänelle tulee kerrottavaksi, että saadakseen tietolähdetoiminnasta palkkion, hänen tulee olla rekisteröity. Tässä yhteydessä henkilö tavallaan itse päättää suostuuko hän tietolähteeksi, koska sen edellytyksenä on rekisteröinti.

Vastaukset Rainialan väitteisiin

K) VÄITE ON VIRHEELLINEN. Sillä, onko palkkion maksaminen ohjeistettu ja missä vaiheessa, ei ole juuri merkitystä prosessin kohteen näkökulmasta. Olennaista on, että palkkion maksamisesta seuraa pääsääntöisesti tietolähteen rekisteröintivelvollisuus, myös ns. satunnaisten tietolähteiden kohdalla, jonka Rainiala on ymmärtänyt itsekin.

*Tietolähteen **rekisteröiminen ja hyväksyminen** tarkoittanee sellaista tietolähdettä, joka toimittaa poliisille tietoa **satunnaisesti**.....**palkkiota vastaan**.*

(OTL Petri Rainiala: Tiedottajan käyttö poliisin tiedonhankintamenetelmänä, 2009 s. 126)

Sen sijaan Rainialan on täytynyt ymmärtää, että kulujen ja palkkioiden kirjaaminen on ollut keskeinen osa tietolähteen käytön kirjaamista. Toiminta on tehty valvontakelvottomaksi jättämällä kuitit varojen käytöstä aineistosta pois. Aineistossa ei ole selvitystä junalipuista, prepaid-korteista tai muustakaan pääosin automaattista nostettujen varojen todellisesta käytöstä.

Taloushallinnon tai laitoksen johdon hyväksynnällä ylimalkaisien tositteiden osalta ei ole merkitystä tahallisuutta arvioitaessa, sillä JTT-toiminnasta vastaavat tahot ovat olleet omasta puolestansa vastuussa siitä, että tietolähdetoiminnan sisäinen ja ulkoinen valvonta voi toteutua ja raportointi poliisihalliukselle ja ylemmille laillisuusvalvojille toteutuu asianmukaisesti.

Vastaukset Rainialan väitteisiin

L) VÄITE ON VIRHEELLINEN. Esimiehen tietoisuus sellaisenaan ei yksin poista alaisen rikosvastuuta.

Perustuslain 18 §:n mukaan virkamies vastaa toimiensa lainmukaisuudesta. Rainiala ei vastaa virkatoimistaan, jos

- 1) esimies on ottanut tehtävän itselleen tai
- 2) määrännyt hoitamaan asiaa tavalla, joka ei ole ilmeisen lain vastaista.

Esitukinnassa ei ole tullut ilmi seikkoja, että kumpikaan mainituista edellytyksistä olisi toteutunut.

Rainialan virkatoimia ohjaavat näissä oloissa vain laki, asetus ja ylijohdon määräykset.

Rikosylikonstaapeli Rinteen rikosvastuu

Rinne on toiminut JTT- toiminnan valvojana Riikosen pysyväisohjeen mukaisesti, S.67 (**RIIDATOTA**)

- Tietolähdetoimintaa koskevien määräysten mukaan (ylijohdon direktio-oikeus) Rinteen on tullut huolehtia
 - tietolähteen käytön kirjaamisesta
 - käsittelijäparin toimimisesta JTT-periaatteiden mukaisesti
 - JTT-periaatteisiin kuuluu, että tapaamisiin ei mennä yksin, ellei ole erityistä syytä
- Syytteessä ei väitetä, että käsittelijäparin määrääminen olisi ollut Rinteen tehtävä

Rikosylikonstaapeli Rinteen väitteet (1)

Sjä: Viitataan Aarnion ja Rainialan kohdalla lausuttuun. Kirjallinen vastaus on kopio Rainialan kirjallisesta vastauksesta.